

Sp. 28
2. nov. 1860
Sp. 1. 2
= *Stomaria* 3

Milieubeleid 2003-2005 onderzocht: 24 evaluaties

Barbara Tieleman, MIRA, VMM

INLEIDING

Uit de evaluatie van het eerste BE-rapport in 2003 bleek dat de inventaris van milieubeleidsevaluaties (1996-2003) positief werd onthaald. We trachten op dat *élan* verder te gaan in MIRA-BE 2005 onder de vorm van een overzicht van gepubliceerd beleidsevaluatieonderzoek in de periode 2003-2005. Dit hoofdstuk heeft de bedoeling de functie van MIRA-BE als *naslagwerk over milieubeleidsevaluatie* te versterken. U vindt hier een overzicht van beleidsevaluatieve studies die werden gepubliceerd tussen 1 juli 2003 en 30 mei 2005 (deel 1 Inventarisatie). Aan de hand van kenmerken trekken we algemene conclusies voor het volledige overzicht. Die 'conclusies' zijn het onderwerp van deel 2 'Bespreking'. In deel 3 vindt u van elke publicatie een samenvatting. We lieten ons voor de inventarisatie en de bespreking onder meer inspireren door een gelijkaardige inventaris van het Zweedse Milieuagentschap (Swedish Environmental Protection Agency, 2004). De exacte referentie van elke publicatie van de inventaris is te vinden in een bijlage.

1. Inventarisatie

1.1. SELECTIE VAN DE PUBLICATIES

Voor de inventarisatie is gezocht in de databanken van de Vlaamse universiteiten (inclusief Steunpunten), bij de milieudministratie (o.a. TWOL-databank), bij beleidsadviesbureaus, bij de adviesraden SERV en MiNa-Raad, bij de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG) en bij Felnet, het netwerk van milieubibliotheken.

Er is een groot aanbod aan artikels, rapporten, boeken en andere die het milieubeleid bespreken. De doelstelling van de inventarisatie was om te komen tot een zo volledig mogelijke lijst van kwalitatief hoogstaande beleidsevaluaties. Voor de meeste publicaties is het snel duidelijk of het om een beleidsevaluatie gaat, maar dat geldt niet voor allemaal.

Voor de selectie hebben we ons gehouden aan volgende richtlijnen:

- een beleidsevaluatie moet voldoen aan de kenmerken van de definitie van beleids-evaluatie (zie inleiding op het rapport):
 - wetenschappelijke analyse (dus geen standpunten, geen beschrijving);
 - milieubeleid als hoofdonderwerp (dus geen onderzoeken over een milieuprobleem zonder het in rekening brengen van beleidsaspecten; geen onderzoeken over ander beleid dan milieubeleid – inclusief Duurzame Ontwikkeling –. Zo vallen energiebeleid en landbouwbeleid buiten de inventarisatie tenzij het over de milieuaspecten ervan gaat);
 - evaluatiecriteria (er moet worden geëvalueerd, idealiter met expliciet beschreven criteria. Dus geen bespreking van beleid of richtlijn zonder een evaluatie. Zo vallen vademecums voor gemeenten met uitleg over decreten of juridische uitleg over een richtlijn buiten beschouwing);
 - aanbevelingen;
- elke publicatie uit de inventarisatie moet in principe als uitgebreid gevalsstudiehoofdstuk (zie hoofdstukken 2 tot 6) opgenomen kunnen worden;
- geen adviezen, enkel uitgebreide evaluaties, gebaseerd op onderzoek. We wilden geen adviezen opnemen omdat ze wel kritische analyses bevatten (voornamelijk ex-ante-evaluaties), maar niet passen in een uitgebreid gevalsstudiehoofdstuk. Daarenboven is het onduidelijk welke wetenschappelijke analyse aan de adviezen is voorafgegaan;
- geen artikels, behalve als samenvatting van een onderzoek of wetenschappelijke analyse. Artikels waarvan onduidelijk is of ze de neerslag zijn van een wetenschappelijke analyse (i.e. gebaseerd zijn op onderzoek) komen niet in de inventaris voor. In het geval dat het wel duidelijk is, namen we de basis van het artikel op, met name het onderzoek en niet het artikel zelf;
- de beleidsevaluaties moeten kwalitatief goed zijn. MIRA-BE wil op termijn een voorbeeldfunctie vervullen voor kwalitatief hoogstaande beleidsevaluaties die ten dienste staan van beleidsmakers. Om die reden hebben we publicaties die geen duidelijk analysekader hanteren, geweerd uit de inventaris. Vlaanderen heeft echter geen traditie in beleidsevaluaties en dat heeft zijn weerslag op de kwaliteit van de producten. Daarom reserveren we in de inventaris plaats voor 'buitenbeentjes': onderzoeken die niet helemaal volgens de regels van de kunst zijn geschreven, maar opvallen door hun aanbevelingen.

Beleidsonderbouwende onderzoeken hebben we niet opgenomen. Het onderscheid maken tussen ‘beleidsonderbouwend’ en ‘beleidsevaluerend’ onderzoek is soms als dansen op een slappe koord. Afhankelijk van het doel van het onderzoek zal de mate van ‘onderbouwing’ toenemen en de mate van ‘evaluatie’ afnemen en omgekeerd. Zo dienen bepaalde beleidsonderzoeken een verschillend doel:

- wetenschappelijk inzicht krijgen in beleidsprocessen;
- effecten meten;
- ‘het leren’ binnen een organisatie versterken.

Het eerste zorgt voor de ‘opbouw van wetenschappelijke inzichten’, het tweede voor ‘accountability’ en het derde voorbeeld biedt ‘reflectie’ over beleid. Beleidsevaluaties zijn normaliter gericht op ‘accountability’, het verantwoorden van beleidskeuzes, beleidsprocessen en beleidsresultaten (Bouckaert, 1992).

1.2. OVERZICHT VAN DE PUBLICATIES

We gaven aan elke publicatie uit de inventaris een aantal kenmerken. Die kenmerken dienen als basis voor de bespreking (deel 2).

Het kenmerk ‘milieuthema’ verdient een korte toelichting. Voor elke publicatie geven we aan welk milieuprobleem aan de grond ligt van het beleid dat geëvalueerd wordt. We voorzien volgende milieuthema’s (waarbij het MINA-plan 3 (2003-2007) de inspiratiebron is):

- algemeen (beleid gericht op meerdere thema’s tegelijk of op ‘milieu’ in het algemeen);
- klimaat;
- afval;
- vermisting;
- natuur;
- water – clustering van kwaliteit oppervlaktewater en verdroging;
- fotochemie;
- aantasting van de ozonlaag;
- verzuring;
- gevaarlijke stoffen;
- bodem;
- hinder;
- versnippering.

We catalogiseerden elke publicatie ook volgens het ‘soort beleid’ dat wordt geëvalueerd. Ook daarbij volgen we in grote lijnen de indeling van het MINA-plan 3.

- *gebiedsgericht beleid*: beleid dat de milieuproblemen aanpakt op het niveau van specifieke gebieden. Beleid dat de milieukwaliteit in specifieke gebieden verhoogt en de onderlinge afstemming tussen verschillende functies in die gebieden verzorgt;
- *beleid gericht op doelgroepen*: beleid dat het gedrag van actoren die invloed hebben op de kwaliteit van het milieu beïnvloedt. Beleid dat samenwerking met de overheid en de verantwoordelijkheidszin van voornoemde actoren stimuleert;

- *geïntegreerd overheidsbeleid*: beleid gericht op de verbetering van de interne samenwerking en de samenwerking met andere beleidsdomeinen en bestuursniveaus;
- internationaal beleid;
- *overkoepelend beleid*: beleid dat beleid, beleidsprocessen en beleidsstructuren moet onderbouwen.

Veel beleidsevaluaties uit de inventaris evalueren een of meerdere specifieke beleidsinstrumenten. Waar dat het geval is, hebben we aangegeven om welk *soort instrument* het gaat. We onderscheiden volgende beleidsinstrumenten:

- sociale / communicatieve instrumenten;
- economische instrumenten;
- juridische instrumenten;
- ondersteunende instrumenten;
- directe instrumenten;
- handhaving.

In tegenstelling tot het MINA-plan 3 is handhaving niet ondergebracht bij de juridische instrumenten. Handhaving is een middel van de overheid dat directe en alle soorten indirecte beleidsinstrumenten kan omvatten en staat in die zin 'boven' de klassieke indeling. Het is bovendien een apart beleidsprobleem met apart beleids-evaluatieonderzoek.

Sommige juridische instrumenten (bv. vergunning voor bedrijf x) zijn welomlijnd en weinig breed in toepassing, andere juridische instrumenten zijn een 'verzameling' van maatregelen en instrumenten (bv. het mestactieplan of het uitvoeringsplan afvalstoffen). Deze laatste soort instrumenten, die wij hier ondersteunende beleidsinstrumenten zullen noemen, zijn niet welomlijnd en zijn zeer breed van toepassing. Het is een paraplu voor programma's en projecten die heffingen, sensibilisatie, draagvlakvorming enzovoort kunnen bevatten. Een beleidsevaluatie over een ondersteunend instrument of een 'gewoon' juridisch instrument zal logischerwijze sterk verschillen in omvang en focus.

Het kenmerk '*soort evaluatie*' bevat de begrippen ex-ante-, ex-nunc- en ex-postevaluatie, plan-, proces- en productevaluatie (zie Inleiding op dit rapport).

Tabel 1 toont onze selectie van beleidsevaluatieve studies sinds 1 juli 2003 (24 publicaties). De publicaties werden geordend volgens milieuthema, daarbinnen volgens jaartal en vervolgens op naam.

Tabel 1: Overzicht van beleidsevaluaties, gepubliceerd tussen 1 juli 2003 en 30 mei 2005

thema	titel + auteur(s)	soort beleid ¹	soort instrument ²	soort evaluatie
algemeen	Studie ter voorbereiding van de evaluatie van het federaal milieugericht productbeleid (2003) A. Heyerick	doelgroep	j/e/s	ex ante product
algemeen	Europeanisering van Vlaanderen: een doorlichting van de bestuurlijke structuren (2003) E. Van Reybroeck, P. Bursens	internationaal	-	ex nunc proces
algemeen	Vlaams structureel overleg voor duurzame ontwikkeling (2004) K. Bachus, H. Bruyninckx, M. Poesen-Vandeputte	integratie/ koepel	-	ex ante proces
algemeen	Vlaams milieubeleid steekt de grenzen over (2004) K. Geeraerts, P. Bursens, P. Leroy	internationaal	-	ex nunc proces
algemeen	De behandeling van milieuklachten door de Milieu-inspectie: een efficiënt instrument voor de uitoefening van hoog toezicht? (2004) A. Monsieurs	integratie/ doelgroep	h	ex nunc proces/ product
algemeen	Pilootproject Vlarem toezicht Klein-Brabant, sector Transport (2004) R. Segers	doelgroep	h	ex post proces
algemeen	Linking Innovation Policy and Sustainable Development in Flanders (2004) P. Van Humbeeck, I. Dries, J. Larosse	integratie/ koepel	-	ex ante proces/plan
algemeen	De Europeanisering van Vlaamse ambtenaren, kabinetards en politici: opinie, expertise en aandacht (2005) M. Baetens, P. Bursens	internationaal	-	ex nunc proces
algemeen	Carte blanche of korset? Evaluatie van de Samenwerkings-overeenkomst (2005) K. Bachus	integratie	o/s	ex nunc proces
algemeen	Handhaving: de vergeten schakel in de milieubeleidscyclus? (2005) T. De Bruyn, K. Bachus	doelgroep	h	ex post plan
algemeen	Het gevoerde beleid inzake duurzame ontwikkeling (2005) P. Delbaere, P. Dresselaers, N. Gouzée	koepel	o	ex post product
algemeen	Environmental policy integration in Europe (2005) European Environmental Agency	integratie	-	ex nunc proces
afval	Sectorale uitvoeringsplannen in het Vlaamse afvalbeleid. Effectiviteitsanalyse van een planningsinstrument (2003) J. Gysen, K. Bachus, H. Bruyninckx, L. Van Ootegem	doelgroep	o	ex post product
afval	Afvalpreventie acties en maatregelen in middelbare scholen in Vlaanderen (2003) OVAM	doelgroep	di/s	ex post product
afval	De afvalstromen en het afvalbeleid in basisscholen in Vlaanderen (2003) OVAM	doelgroep	di/s	ex post product

thema (vervolg)	titel + auteur(s)	soort beleid ¹	soort instrument ²	soort evaluatie
afval	Presti 4: bedrijvig in milieuzorg - het effect gemeten (2005) A. Gommers, K. Couderé	doelgroep	s	ex post product
mest	Het driesporen mestbeleid: evaluatie en toekomstverkenning (2004) M. Vervaeke, L. Lauwers, S. Lenders, S. Overloop	doelgroep	o	ex nunc proces
natuur	Natuur, hoe kan dat? Onderzoek naar het maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen (2004) T. Leroy, I. Loots, P. Leroy	doelgroep	-	ex ante plan
natuur	Verslag van de Commissie over de uitvoering van Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (2004) Europese Commissie	gebied	j	ex nunc proces
natuur	Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen - cijfers voor het beleid (2005) M. Dumortier, L. De Bruyn, M. Hens, J. Peymen, A. Schneiders, T. Van Daele, W. Van Reeth, G. Weyembergh, E. Kuijken	gebied/ doelgroep	j/e/s	ex post proces/ product
natuur	Financiële instrumenten voor natuur, bos en landschap (2005) B. Kayaerts	gebied/ doelgroep	e	ex post product
natuur	Gebiedsgericht natuurbeleid: operationalisering en uitvoering van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn (2005) A. Cliquet, G. Van Hoorick, J. Lambrecht, D. Bogaert	internationaal/ gebied	j	ex nunc proces
water	Lokaal waterbeleid in de kering: tussentijdse evaluatie van de deelbekkenwerking (2005) A. Crabbé	gebied/ integratie	j	ex nunc proces
water	Gewestelijke subsidiëring van gemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur in Europees kader (2005) Rekenhof	integratie	e	ex post product

¹ gebied = gebiedsgericht beleid; internationaal = internationaal beleid; integratie = geïntegreerd overheidsbeleid; doelgroep = doelgroepenbeleid; koepel = overkoepelend beleid

² s = sociaal instrument; j = juridisch instrument; o = ondersteunend instrument; e = economisch instrument; di = direct instrument; h = handhaving

2. Bespreking

De bespreking van de inventaris is opgebouwd uit acht delen. Achtereenvolgens behandelen we het soort beleid, het soort instrument, het soort evaluatie, de milieuthema's (gekoppeld aan het budget), de gebruikte criteria, de opdrachtgevers en de instellingen die de evaluaties uitvoeren. In het zesde deel beantwoorden we algemene vragen die de inventarisatie oproept, waarbij conclusies uit de voorgaande paragrafen worden opgenomen. Ten slotte visualiseert een matrix in welke mate de publicaties instaan voor de evaluatie van 'het' milieubeleid.

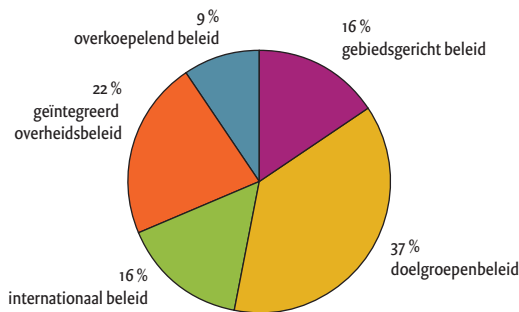

Omdat het aantal evaluaties beperkt is, dient de bespreking voornamelijk ter illustratie van de manier waarop de beleidsevaluaties gebeurden. Een publicatie die twee categorieën van eenzelfde kenmerk bevat, kan twee keer meetellen.

2.1. SOORT BELEID

Figuur 1 toont de verdeling van de publicaties over het soort beleid. De meeste publicaties uit de inventaris evalueren beleid dat specifiek gericht is op een of meerdere doelgroepen. Evaluaties van overkoepelend beleid zijn minder frequent.

Figuur 1: Verdeling van de publicaties uit de inventaris per soort beleid

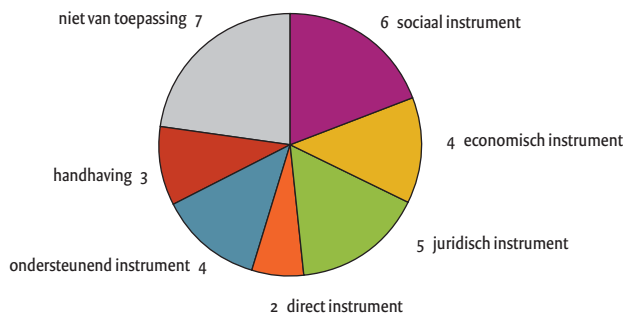

We willen geen aanbevelingen formuleren over het opdrijven van evaluaties bij bepaalde categorieën. Alle categorieën zijn belangrijk. Het is aan de beleidsmakers om keuzes te maken.

2.2. SOORT BELEIDSINSTRUMENT

We deelden alle evaluaties in volgens het soort instrument dat werd geëvalueerd. In het geval een evaluatie geen instrument evalueerde, werd ze toegevoegd aan de categorie 'niet van toepassing'. Figuur 2 geeft weer welke instrumenten werden onderzocht.

Figuur 2: Verdeling van de publicaties uit de inventaris per soort beleidsinstrument

Bijna een vierde van de publicaties evalueren geen instrument. Voor de evaluaties die dat wel doen, merken we dat vooral directe instrumenten weinig worden onderzocht. Echt bijzonder is dat niet omdat onder andere in MIRA-T via de zogenaamde responsindicatoren over directe instrumenten wordt gerapporteerd. Daaraan wordt meestal ook een analyse gekoppeld.

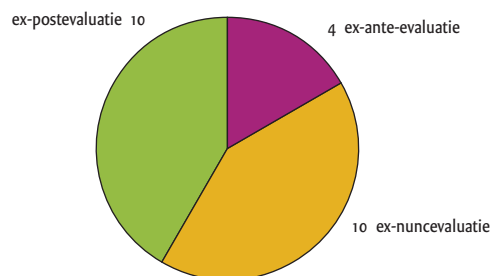
2.3. SOORT EVALUATIE

Aan de hand van 2 figuren geven we de spreiding weer van de publicaties per soort evaluatie. Figuur 3 geeft weer hoeveel evaluaties vooraf, tijdens of na het betreffende beleid werden gemaakt en figuur 4 toont hoeveel publicaties beleidsplannen, beleidsprocessen of beleidsresultaten (resp. plan-, proces- of productevaluatie) als onderwerp hebben.

Wat de verdeling van de milieubeleidsevaluaties per tijdstip van onderzoek betreft (figuur 2), stellen we vast dat er relatief weinig ex-ante-evaluaties worden uitgevoerd. In de toekomst kan dat veranderen wanneer meer reguleringsimpactanalyses (RIA's) worden opgemaakt. Sinds 1 januari 2005 moet namelijk voor alle regelgeving die een regulerend effect heeft op de burger, het bedrijfsleven of non-profitorganisaties, een RIA opgemaakt worden. Het valt nog af te wachten of de kwaliteit van de RIA's de opname in de inventaris mogelijk zal maken. We moeten ook wijzen op het bestaan van impactanalyses die niet beleidsevaluatief zijn, maar evengoed toekomstig beleid kunnen onderbouwen.

Het is duidelijk dat een ex-postbeleidsevaluatie nieuwe inzichten oplevert voor beleidsontwikkeling en dus voor ex-antebeleidsevaluatie. Maar dat leereffect vergt een minimale hoeveelheid ex-postbeleidsevaluatieonderzoek dat voldoende generieke (en niet alleen casusspecifieke) inzichten oplevert en bovendien gebruikt wordt voor ex-ante-evaluaties. In dat opzicht heeft Vlaanderen nog een lange weg af te leggen.

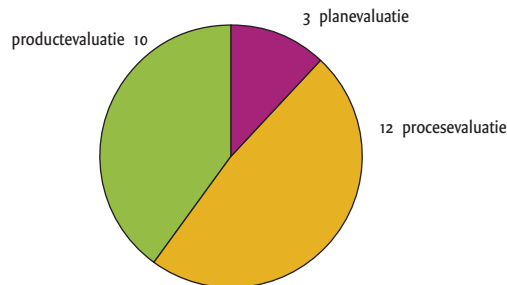
Figuur 3: Verdeling van de publicaties uit de inventaris per soort evaluatie (naar tijdstip)

We kunnen afleiden uit figuur 4 dat weinig evaluaties ingaan op de planfase van het beleid. Er zijn ongeveer evenveel evaluaties gemaakt van de beleidsprocessen als van de beleidsresultaten of producten.

Figuur 4: Verdeling van de publicaties uit de inventaris per soort evaluatie (naar voorwerp)

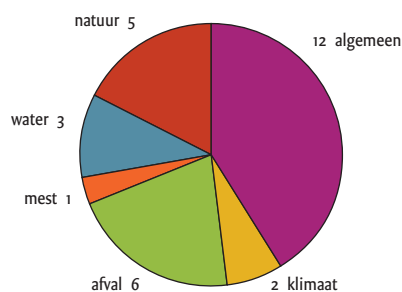

Als we rekening houden met het feit dat de adviesraden regelmatig advies uitbrengen over voorontwerpen van decreet, bestaan er meer ex-ante- en planevaluaties dan blijkt uit de inventarisatie – hoewel die adviezen vaak niet ver genoeg gaan in de evaluatie, zoals we opmerkten in paragraaf 1.1.

2.4. MILIEUTHEMA'S

We gingen voor elke publicatie na welk milieuprobleem aan de grond lag van de beleids-evaluatie. De milieuproblemen verbonden we aan geclusterde milieuthema's, met het MINA-plan als basis. In figuur 5 zien we welke milieuthema's onderzocht werden.

Figuur 5: Verdeling van de publicaties uit de inventaris volgens milieuthema

De 'algemene' beleidsevaluaties zijn in de meerderheid. Dat hoeft niet te verbazen omdat daaronder ook beleidsevaluaties vallen die meerdere thema's overschrijden. We merken dat het afvalbeleid en het natuurbeleid relatief veel onderzocht zijn, het waterbeleid minder vaak (drie publicaties) en het mestbeleid weinig (één publicatie). Aspecten van klimaat kwamen aan bod in 2 casestudy's. De andere thema's werden niet onderzocht. We vermoeden dat dat afhankelijk is van het relatieve gewicht van de beleidsdomeinen, de maatschappelijke en politieke belangstelling, gevoeligheden, complexiteit en de beschikbare middelen om evaluaties uit te voeren.

De koppeling van de geëvalueerde milieuthema's en de uitgaven voor die thema's wordt voorgesteld in tabel 2. De gegevens over de milieu-uitgaven kunt u raadplegen in het MINA-plan 3 (p. 352 e.v.).

Tabel 2: Koppeling van de milieu-uitgaven van het Vlaamse Gewest (2002) aan de milieuthema's van de inventaris

thema indeling uit MIRA-BE 2005	thema indeling uit MINA-plan 3	milieu-uitgaven (in 1 000 euro)	aandeel in totale milieu- uitgaven (%)	aantal beleidsevaluaties uit de inventaris die dit thema betreffen
algemeen	geïntegreerd overheidsbeleid, instrumenten, gebiedsgericht beleid, actoren, internationaal beleid, kosten en financiering	92 319	10,15	12 (41,5 %)
klimaat	klimaat	295	0,03	2 (7 %)
afval	afvalstoffen	34 342	3,78	6 (20,5 %)
mest	vermesting	77 397	8,51	1 (3,5 %)
natuur	biodiversiteit	127 872	14,06	5 (17,3 %)
water	oppervlaktewaterverontreiniging, verdrogting en integraal waterbeleid	507 386	55,79	3 (10,2 %)
fotochemie	fotochemie	772	0,08	0 (0 %)
aantasting van de ozonlaag	ozon	147	0,02	0 (0 %)
verzuring	verzuring	507	0,06	0 (0 %)
gevaarlijke stoffen	gevaarlijke stoffen	905	0,10	0 (0 %)
bodem	bodem	54 463	5,99	0 (0 %)
hinder	geluidshinder, geurhinder en lichthinder	556	0,06	0 (0 %)
versnippering	versnippering	3 832	0,42	0 (0 %)
-	'lucht algemeen'	8 490	0,93	0 (0 %)
-	kosten en financiering	263	0,02	0 (0 %)
totaal		909 546	100	29 (100 %)

Bron: MINA-plan 3

Thema's die niet geëvalueerd werden, hebben in het algemeen een laag aandeel in de milieu-uitgaven. De verhouding tussen evaluaties over natuur en het aandeel van natuurbeluid in de milieu-uitgaven komt ook min of meer overeen (17,3 % tegenover 14,06 %). Discrepancies zien we bij evaluaties van afvalbeleid, klimaatbeleid, waterbeleid en bij de algemene evaluaties (in vetjes gedrukt in de tabel). Bij de publicaties die zich over de milieuthema's afval en klimaat buigen en bij de algemene evaluaties, merken we dat het aandeel evaluaties *groter* is dan het aandeel van die thema's in de milieu-uitgaven. In het geval van klimaatbeleid ligt een deel van de verklaring bij het feit dat de uitgaven voor een groot deel bij energiebeleid horen (en dus niet bij het Ministerie van Leefmilieu). Sowieso doen we hier geen uitspraken over de verdeling van de middelen over de milieuthema's.

Wat het waterbeleid betreft, merken we dat er in verhouding *minder* evaluaties over waterbeleid gaan dan het aandeel dat het inneemt in het milieubudget (10,2 % tegenover 55,97 %).

2.5. GEBRUIKTE CRITERIA

In theorie hebben beleidsevaluaties als doel om na te gaan of een bepaald beleid slaagt in zijn opzet (effectiviteit). Het 'bewijzen' van effectiviteit is uiterst moeilijk. Daarom zal een evaluator vaak criteria gebruiken die kunnen verklaren waarom het beleid het meer of minder goed doet. Zulke criteria zijn bijvoorbeeld transparantie, afstemming, betrokkenheid, kennis, capaciteit.

De inventaris toont dat effectiviteitsanalyses heel zeldzaam zijn (de enige publicaties volgens de regels van de kunst zijn Gysen et al., 2003 en Vervaeke et al., 2004). In bijna alle beleidsevaluaties gebruikt men criteria ter verklaring van (on)succesvol beleid, zonder bewijs voor effectiviteit. De belangrijkste criteria die in de publicaties van de inventaris zijn gebruikt, zijn:

- kennis (weten);
- capaciteit (kunnen);
- willen;
- legitimiteit;
- integratie;
- participatie;
- communicatie;
- samenwerking;
- wettelijkheid;
- coherentie / samenhang / afstemming.

Deze criteria werden zowel gebruikt bij de evaluatie van plannen, producten (programma's, decreten, wetten ...) als bij de evaluatie van processen.

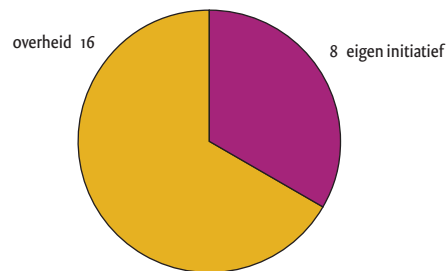
2.6. OPDRACHTGEVER EN OPDRACHTNEMER

In figuur 6 zien we wie het initiatief nam voor de beleidsevaluaties. Het taartdiagram toont twee categorieën: beleidsevaluaties in opdracht van de overheid (en uitgevoerd door externen), en beleidsevaluaties die gebeurden op eigen initiatief. Met 'eigen initiatief' bedoelen we evaluaties waarbij opdrachtgever en opdrachtnemer een zijn.

De meerderheid van de beleidsevaluaties gebeurde in opdracht van de overheid (16 publicaties). De overheidsinstellingen die de opdracht gaven voor beleidsevaluaties zijn de milieuadministratie (AMINAL, VMM, OVAM), het Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, het Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen, het departement Wetenschap en Innovatie, het parket van de procureur des Konings en de provincies. Van het overgrote deel van de publicaties die onder 'eigen initiatief' gerangschikt werden, zijn de opdrachtgevers ook lid van de overheid. Zo heeft OVAM tweemaal het initiatief geno-

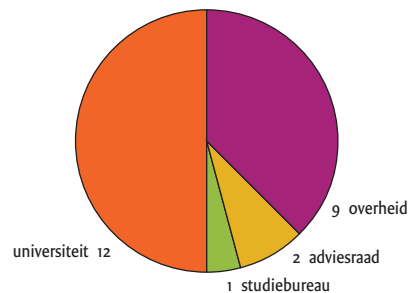
men voor onderzoek dat het zelf uitvoert. Het Centrum voor Landbouweconomie, het Federaal Planbureau, de Europese Commissie en het Rekenhof eenmaal. Enkel de publicaties van de MiNa-Raad (Kayaerts, 2005) en van de K.U.Leuven (Monsieurs, 2004) zijn niet 'overheidsgebonden'. We komen later nog terug op de onafhankelijkheid van de studies (paragraaf 2.7).

Figuur 6: Verdeling van de publicaties volgens opdrachtgever

De volgende figuur toont wie de beleidsevaluaties maakte (figuur 7). Daaruit blijkt dat de helft van de beleidsevaluaties uit de inventaris werd uitgevoerd door een universiteit. Van die universitaire onderzoeken gebeurden er vijf in het kader van een Steunpunt-onderzoek.

Figuur 7: Verdeling van de publicaties volgens opdrachtnemer

Naast het grote aantal universitaire onderzoeken, werden ook onderzoeken uitgevoerd door de overheid zelf (9 publicaties): door Vlaamse wetenschappelijke instellingen, het Rekenhof, een gemeente, OVAM, de Europese Commissie, het Europees Milieuagentschap en het federaal Planbureau. De resterende publicaties zijn gemaakt door de MiNa-Raad, SERV en een studiebureau.

2.7. ALGEMENE EN CONCLUDERENDE VRAGEN

De voorgaande paragrafen toonden een indeling van de publicaties volgens verschillende doorsneden (volgens milieuthema, soort evaluatie, soort beleid, soort instrument en volgens opdrachtgever en -nemer). Aan de hand van enkele vragen vervolledigen we de analyse van de geïnventariseerde publicaties, waarbij we enkele aspecten hernemen.

KUNNEN DE EVALUATIES GEBRUIKT WORDEN VOOR DE OPVOLGING VAN HET MILIEUBELEIDSPLAN?

Het MINA-plan clustert het geplande beleid volgens een aantal doorsneden (volgens milieuthema, volgens beleidsinstrument, volgens soort beleid, volgens doelgroep ...). We hebben de indeling zo veel mogelijk willen afstemmen op die categorieën. Als de beleidsmakers en de verantwoordelijken voor de opvolging van het MINA-plan (de vooruitgang van) het beleid willen evalueren aan de hand van een diepgaande evaluatie, zijn daarvoor beleidsevaluaties voorhanden (cf. inventaris). Het is niet geweten of sommige evaluaties uit de inventaris daarvoor al dan niet zijn gebruikt en waarom.

ZIJN ER EVOLUTIES VAST TE STELLEN IN DE INVENTARIS TEN OPZICHTE VAN MIRA-BE 2003?

Als we kijken naar de *soort evaluatie* bleek uit de inventaris van beleidsevaluaties tussen 1996 en 2003 (MIRA-BE 2003, 57 publicaties) dat 38 % ervan productevaluaties waren, 37 % procesevaluaties en 25 % planevaluaties. In MIRA-BE 2005 is dat respectievelijk 40 %, 48 % en 12 %. Blijkbaar werden de beleidsplannen minder geëvalueerd. Een mogelijke verklaring ligt in het feit dat in MIRA-BE 2003 wel adviezen van de MiNa-Raad en SERV bij de inventarisatie werden gevoegd, wat, aangezien de adviesraden vooral over beleidsplannen uitspraak doen, tot een toename leidde van de planevaluaties in MIRA-BE 2003.

We merken op dat *de milieuthema's* in het beleidsevaluatierapport van 2003 ingedeeld werden volgens de 'grote' thema's. Thema's zoals milieugevaarlijke stoffen, verzuring en fotochemie werden niet opgenomen in de toenmalige analyse. In MIRA-BE 2003 was de verdeling als volgt: beleidsevaluaties over mest (4 %), natuur (16 %), bodem (2 %), afval (28 %), water (9 %) en klimaat (0 %). De evaluaties die niet op een specifiek thema ingaan of die het beleid op meerdere thema's evalueren (categorie 'algemeen') maakten 41 % van het totaal uit. In MIRA-BE 2005 is dat respectievelijk 3,5 %, 17,3 %, 0 %, 20,5 %, 10,2 % en 41,5 % (figuur 4). Evaluaties over klimaatbeleid zijn goed voor 7 %. Het aandeel van de meeste milieuthema's bleef dus constant sinds 1996. Het aandeel van evaluaties van het bodembeleid verminderde en werd ingenomen door een toename van het aandeel evaluaties over klimaat. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het om gelimiteerde casestudy's gaat die een klein aspect van de klimaatproblematiek behandelen (Heyerick, 2003, De Bruyn & Bachus, 2005).

ZIJN ER OVEREENKOMSTEN TUSSEN DE EVALUATIES VAN DE INVENTARIS BETREFFENDE CRITERIA, DATAVERZAMELING EN METHODE?

Uit paragraaf 2.5 blijkt dat er grote gelijkenissen zijn tussen de *criteria* die de auteurs gebruikten voor het voorspellen of verklaren van succes of falen (effectiviteit) van beleid. Afstemming, legitimiteit, capaciteit, kennis, bereidheid en integratie zijn criteria die in bijna alle evaluaties terugkwamen. De evaluaties die het evalueren van effectiviteit als hoofddoel hebben, zijn uitzonderingen.

De meest gebruikte methode voor *dataverzameling* is de literatuurstudie, al dan niet gecombineerd met interviews. Enquêtes en participerende observatie werden toegepast bij het verzamelen van de (kwalitatieve) gegevens (Baetens et al., 2005, Monsieurs, 2004, OVAM, 2003a, OVAM, 2003b, Gommers et al., 2003).

Een gemeenschappelijke methode voor de eigenlijke *evaluatie* is er niet. Er is geen eenvormig recept. Dat is logisch, want voor elk evaluatieonderzoek moeten de methoden en technieken aangepast worden aan de onderzoeksvragen. Dat neemt niet weg dat er algemene methodologische fundamenteën en handboeken bestaan. Afhankelijk van de kwaliteit van het onderzoek, worden die meer of minder gebruikt en/of geëxpliciteerd.

ZIJN ER INHOUDELIJKE OVEREENKOMSTEN TUSSEN DE BELEIDSEVALUATIES VAN DE INVENTARIS?

De evaluaties zijn sterk verschillend qua (breedte van) onderwerp. Er zijn wel evaluaties die een gelijkaardige inhoud hebben.

- Uit de *evaluaties die 'handhaving' onder de loep nemen*, blijkt dat dat het een problematisch thema is omdat elk toezicht (om welke reden dan ook) gebrekkig blijft en vervuilende bedrijven ongestraft blijven. De aanbevelingen die uit de studies voortkomen zijn een vraag naar meer personeel, maar evenzeer naar een betere opvolging en strafrechtelijke vervolging (Monsieurs, 2004, Segers, 2004, De Bruyn & Bachus, 2005).
- Het *internationale beleid* werd in meerdere evaluaties onderzocht en ook daarbij zijn er gemeenschappelijke kenmerken: er wordt vastgesteld dat er (te) weinig aandacht gaat naar de fase van de uiteindelijke implementatie. Ook is er te weinig contact en afstemming tussen departementen onderling en met de verschillende (gewestelijke) overheden in België (Baetens & Bursens, 2005, Van Reybroeck & Bursens, 2003, Geeraerts et al., 2004).
- Opvallend is ook dat uit *studies die de effectiviteit van een bepaald beleidsthema onderzoeken* blijkt dat dat moeilijk is, omdat er een gebrek is aan doelstellingen (Heyerick, 2003) en/of aan gegevens (Heyerick, 2003, Gysen, 2003). Waar het evalueren van de effectiviteit lukte, bleek dat mogelijk omdat er voldoende gegevens en duidelijke doelstellingen voorhanden waren (OVAM, 2003a, OVAM, 2003b). We merken op dat in één geval (Vervaeke et al., 2004) een effectiviteitsanalyse mogelijk was. Ze toonde aan dat de doelstellingen zouden worden gehaald, maar dat er reden was om de doelstellingen zelf in twijfel te trekken.
- De integratie van milieu in andere ministeries (horizontaal) of in andere niveaus (vertikaal) is een *hot item* bij de inventarisatie (Europees Milieuagentschap, 2005,

Van Humbeeck et al., 2004, Bachus et al., 2004, Delbaere et al., 2005). Een betere integratie van milieu in andere beleidsdomeinen blijkt nodig om betere (milieu)resultaten te boeken. Uit alle vier de evaluaties blijkt dat milieubeleid (en finaal duurzame ontwikkeling) dikwijls 'gescheiden' van andere domeinen wordt gevoerd, wat leidt tot tegenovergestelde doelen en elkaar tegenwerkende acties. Bovendien blijkt integratie van duurzame ontwikkeling vaak beperkt te blijven tot ronkende intentieverklaringen, maar laat de implementatie op zich wachten.

HOE IS DE DOORWERKING VAN DE BELEIDSEVALUATIES NAAR HET BELEID?

De evaluaties uit de inventaris geven aanbevelingen. In theorie kunnen ze bijgevolg informatie aanreiken voor de voorbereiding (de ex-ante-evaluaties), de uitwerking (de ex-nunc-evaluaties) of de aanpassing (de ex-postevaluaties) van het beleid. Jammer genoeg is het onduidelijk hoe de evaluaties doorwerken in het beleid. We weten niet wat ermee gebeurt na publicatie. Uit hoofdstukken 4 en 6 van dit rapport blijkt wel dat de evaluaties werden gebruikt om beleidskeuzes te onderbouwen. Ook in de evaluaties van OVAM over de effectiviteit van het afvalbeleid op scholen (OVAM, 2003a, OVAM, 2003b) wordt vermeld dat de resultaten dienden om het beleid bij die specifieke doelgroep te verbeteren. Bij de evaluatie van het Rekenhof hoort traditioneel een antwoord van de verantwoordelijke minister. Is dat voldoende om acties te garanderen? Een onderzoek is nodig over de opdrachtgevers, hoe ze de evaluatie gebruiken, of ze de evaluatie gebruiken en waarom (al dan niet). Dat zou een leerproces kunnen inluiden voor de opmaak van goede offertes bij de overheid en de onderzoekers de kans geven om de verwachtingen van de overheid goed in te schatten.

Van de evaluaties op eigen initiatief (8 publicaties) is de doorwerking in het beleid verschillend: we vermoeden dat evaluaties die de overheid op eigen initiatief zelf uitvoerde, redelijk sterk doorwerken op voorwaarde dat ze gedragen worden door de personen die het beleid uitstippelen. Zo blijkt dat de twee evaluaties van OVAM over afvalpreventie in scholen het beleid mee hielpen vormgeven. Op basis van de studies werd een Actieplan Scholen opgemaakt. De doorwerking van de publicaties van het Rekenhof en van het Centrum voor Landbouweconomie is mogelijk kleiner, omdat aan de voornoemde voorwaarde niet voldaan was. De doorwerking van de eindverhandeling van A. Monsieurs (K.U.Leuven) blijft hoogstwaarschijnlijk klein. Een eindverhandeling geniet minder bekendheid, niettegenstaande de interessante resultaten. Nochtans zijn dergelijke evaluaties nuttig omdat de auteurs niet gebonden zijn door de gevoeligheden (bij de opdrachtgever) en omdat de evaluatie in theorie strikt neutraal gebeurt. De doorwerking van de studie van de MiNa-Raad (Kayaerts, 2005) is moeilijk in te schatten: op voorwaarde dat ze gedragen wordt door de beleidsmakers en op voorwaarde dat de studie voldoende bekendheid geniet, kan de ambitie zoals ze in de studie werd verwoord (nl. een bijdrage leveren aan het debat over de optimalisatie van de instrumenten voor de open ruimte), worden waargemaakt.

HOE ONAFHANKELIJK ZIJN DE BELEIDSEVALUATIES UIT DE INVENTARIS?

We stellen vast dat enkele evaluaties *intern* gebeurden. Met intern wordt bedoeld dat de evaluerende organisatie zelf betrokken is bij de totstandkoming of uitvoering van het beleid dat zij evalueert. Die organisatie evalueert dan in feite het eigen functioneren. We kunnen ons daarom vragen stellen bij de neutraliteit van die beleidsevaluaties. We moeten dat wel nuanceren: de evaluatie kan gebeuren door een dienst van de organisatie die zelf niet belast is met de uitvoering van het geëvalueerde beleid en een 'neutrale' (voor zover dat mogelijk is voor een overheidsinstelling) positie kan innemen. Intern onderzoek heeft het grote voordeel dat de onderzoekers gemakkelijk aan de nodige informatie komen en reeds inzicht hebben in de processen. Maar de betrokkenheid en in bepaalde gevallen, jarenlange ervaring in het onderzoeksveld kunnen leiden tot gekleurd onderzoek. De resultaten moeten dan ook met de nodige voorzichtigheid gelezen worden. Maar ook *externe* evaluaties kunnen gekleurd zijn, bijvoorbeeld als economische belangen spelen of als de betrokkenheid met de opdrachtgever(s) te groot wordt en de objectiviteit verdwijnt.

HOE KWALITATIEF ZIJN DE BELEIDSEVALUATIES UIT DE INVENTARIS?

We deden geen grondige evaluatie van de kwaliteit (methodologische correctheid, leesbaarheid, duidelijkheid ...) van de opgenomen publicaties. Daar is onafhankelijk en grondig onderzoek voor nodig. We hebben bij de selectie wel publicaties geweerd waarvan onduidelijk was welk analysekader ze gebruikten.

In die context willen we wijzen op enkele onvolkomenheden van de evaluaties uit de inventaris. In een aantal gevallen worden geen onderzoeksvragen, criteria of aanbevelingen geëxpliciteerd. Dat bemoeilijkt niet alleen het lezen van de tekst, maar maakt het ook moeilijk om de essentie (namelijk de evaluatie van het betreffende beleid en de lessen die eruit kunnen worden getrokken) te achterhalen.

In veel publicaties wordt geen samenvatting voorzien. Vanzelfsprekend is het nodig om alle nuances uit een onderzoek te vatten – met een samenvatting alleen kan dat niet –, maar het is de vraag of de personen die de publicaties moeten gebruiken, de tijd zullen nemen om de soms heel uitgebreide onderzoeksrapporten door te nemen.

We pleiten dan ook voor beleidsevaluaties met een samenvatting, een duidelijke boodschap (cf. 'Bestuurlijke boodschap' in de Rekenhof-evaluaties) en met geëxpliciteerde onderzoeksvragen, evaluatiecriteria en aanbevelingen.

2.8. TER AFSLUITING: HET VERVOLLEDIGEN VAN DE MATRIX

Het uiteindelijke doel van de beleidsevaluatierapporten is om, naast een stand van zaken en een overzicht van milieubeleidsevaluaties, beleidsmakers informatie te verstrekken om hun beleid(skeuzes) te onderbouwen. Dit rapport bevat 24 beleids-evaluaties die telkens enkele aspecten evalueren van het milieubeleid. In een matrix tonen we dat er al minder 'blinde vlekken' zijn (ten opzichte van MIRA-BE 2003), maar dat er nog veel werk is om het gehele milieubeleid te omvatten (tabel 3). Hoe donkerder het vierkantje (van geel over groen naar blauw), hoe meer beleidsevaluaties werden uitgevoerd.

Tabel 3: Matrix van geëvalueerde beleidsthema's in MIRA-BE 2003 en MIRA-BE 2005

milieuthema	soort beleid*				
	gebied	internationaal	integratie	doelgroep	koepel
algemeen					
klimaat					
afval					
mest					
natuur					
water					
fotochemie					
ozonlaag					
verzuring					
gevaarlijke stoffen					
bodem					
hinder					
versnippering					

* gebied = gebiedsgericht beleid; internationaal = internationaal beleid; integratie = geïntegreerd overheidsbeleid; doelgroep = doelgroepenbeleid; koepel = overkoepelend beleid

3. Samenvattingen van de evaluaties

In dit deel vindt u samenvattingen van de beleidsevaluaties uit onze inventaris (tabel 1).

Elke samenvatting bestaat uit vier onderdelen:

- de probleemstelling en onderzoeksvragen van de beleidsevaluatie;
- de gebruikte methodes en criteria;
- de voornaamste vaststellingen en bevindingen;
- de aanbevelingen.

Er worden geen uitspraken gedaan over de kwaliteit van de publicaties. Wanneer de aanbevelingen heel uitgebreid, specifiek en gedetailleerd zijn, wordt systematisch naar de eigenlijke publicatie verwezen.

Studie ter voorbereiding van de evaluatie van het federaal milieugericht productbeleid

A. Heyerick · Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, UGent, 2003

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen, themaoverschrijdend
(afval, klimaat)

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

juridisch, economisch en
sociaal beleidsinstrument

SOORT EVALUATIE

ex-ante-evaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

Federaal DG milieu,
afdeling productbeleid

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze studie neemt het federale productbeleid onder de loep. Ze bestaat uit twee grote delen. In eerste instantie is nagegaan of een productevaluatie van het productbeleid überhaupt mogelijk is. In tweede instantie zijn 3 instrumenten van het

productbeleid geëvalueerd: het Europese ecolabel, de ecoboni en de implementatie van de Europese richtlijnen betreffende de brandstofkwaliteit.

Methode en criteria

De auteur maakt een klassieke doelmatigheidsanalyse (productevaluatie). Hij toetst de doelstellingen aan de output, outcome en milieueffecten. De auteur verzamelt daarvoor via documentenanalyse kwalitatieve en kwantitatieve gegevens bij de betrokken administratie.

Het criterium is de effectiviteit. Bij de verklaring van knelpunten en succesfactoren

werden volgende criteria gebruikt: duidelijkheid doelstellingen, transparantie (van de communicatie), integratie binnen en buiten het beleidsdomein.

Vaststellingen

In het eerste luik van het onderzoek blijken eenduidig gedefinieerde doelstellingen te ontbreken, wat een evaluatie van de effectiviteit niet mogelijk maakt. In het tweede luik wordt het volgende vastgesteld:

- Ondanks inspanningen van de overheid lijkt het ecolabel niet door te breken op de Belgische markt. Om de oorzaken daarvan na te gaan is een productevaluatie nodig met het criterium effectiviteit: ook hier ontbreken doelstellingen om die evaluatie te kunnen maken. Bovendien ontbreken data over het aantal bedrijven met ecolabel, het aantal producten met ecolabel, het type producten, de herkenning van het label door

de consument ...

- De evaluatie van de ecoboni is een plan-evaluatie, omdat de wetgeving klaar, maar nog niet goedgekeurd was. De hergebruikdoelstelling vormde het achterliggende principe bij het opstellen van de oorspronkelijke wetgeving. Tijdens de opmaak en het lobbywerk dat er aan voorafging, resulteerde de wet in een weinig coherente mix van recyclagedoelstellingen en hergebruikdoelstellingen die elkaar in sommige gevallen zelfs tegenwerken. De bevolking (een van de doelgroepen van de wet) kan moeilijk het onderscheid tussen 'recyclage' en 'hergebruik' maken.
- De implementatie van de Europese richtlijnen betreffende de brandstofkwaliteit verloopt vlot. De doelgroep was goed

voorbereid en kon de verplichtingen zonder noemenswaardige problemen doorvoeren. De controle op de naleving is goed georganiseerd. De achterliggende milieudoelstelling (CO₂-emissies verminderen) wordt wel niet gehaald. De bijdrage van de brandstofnormen tot de daling van de CO₂ is moeilijk te kwantificeren, aangezien er veel andere oorzaken zijn voor de CO₂-emissies.

Aanbevelingen

Het is hoog tijd dat de beleidsmakers het productbeleid planmatig benaderen en duidelijke doelstellingen en processen definiëren. Daarnaast moet werk worden gemaakt van een degelijk inventarisatiesysteem. Wat de ecoboni betreft, moet de focus op hergebruik 'hersteld' worden en

in kwantificeerbare doelen worden omgezet. Er moet onderlinge afstemming komen tussen het afvalbeleid en het productbeleid. Daarnaast moet een informatiecampagne 'hergebruik' uitleggen en mogelijkheden om afval te vermijden verspreiden. Dat mag wel geen afbreuk doen aan de jarenlange inspanningen van de bevolking om te sorteren. Om de milieudoelstelling van de brandstofnormen te halen, wordt gewezen op het belang van de instrumentenmix (bv. met een financieel instrument verloopt de overgang van de oude productnorm naar een nieuwe vlot). Het is duidelijk dat met brandstofnormen alleen, de milieudoelstelling niet gehaald wordt.

MIRA-BE 2005

51

MILIEUBELEID 2003-2005 ONDERZOECHT

Europeanisering van Vlaanderen: een doorlichting van de bestuurlijke structuren

E. Van Reybroeck, P. Bursens · Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen, K.U. Leuven, 2003

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie gaat over de Europeanisering van de structuren van het Vlaamse beleid. Het is de eerste neerslag van een onderzoek over Europeanisering dat loopt bij het Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen. Een tweede luik heet 'De

Europeanisering van Vlaamse ambtenaren, kabinetards en politici: opinie, expertise en aandacht' en wordt hierna besproken.

De onderzoeksvraag is *hoe het Vlaamse bestuurlijke systeem met de Europese Unie omgaat*. De vraag wordt beantwoord door een analyse van de beleidsdomeinen leefmilieu, landbouw, onderwijs en buitenlands beleid. De structuren van het Vlaamse Gewest die moeten zorgen voor de omzet-

ting van Europese regelgeving in Belgische ('downloading') en voor de Vlaamse inbreng in het Europese proces ('uploading') staan centraal in dit rapport.

Methode en criteria

Voor het domein leefmilieu worden enerzijds de intradepartementale structuren (Coördinatie Comité Internationaal Milieubeleid (CCIM), Vlaams Overleg Internationaal Milieubeleid (VOIM) ...) en anderzijds de interdepartementale (bv. tussen departementen leefmilieu en landbouw) structuren geanalyseerd. Verder komen ook de expertencomités, de raadwerkgroepen en andere overlegstructuren aan bod.

Het onderzoek is gebaseerd op interviews en empirisch materiaal (dossiers, verslagen

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

internationaal beleid

SOORT BELEIDSinstrument

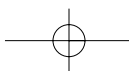
niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen)

en rapporten ...). De criteria die gebruikt zijn voor de analyse zijn onder andere transparantie, afstemming en uniformiteit (van de formele structuren onderling), pro-activiteit.

Vaststellingen

Enkele belangrijke vaststellingen:

- de sector 'Leefmilieu' is formeel goed uitgerust voor het vervullen van de

Europese taken in vergelijking met de sector Onderwijs;

- leefmilieu en landbouw zijn vooral uitgerust voor de beleidsvoorbereidende fase: er gaat weinig aandacht naar de omzetting van de regelgeving (de operationaliserings- en implementatiefase);
- er zijn weinig contacten tussen en er is geen uniformiteit in de structuren en tussen de domeinen onderling.

Aanbevelingen

De auteurs raden aan om een pro-actieve strategie te ontwikkelen, de bestaande databank met gegevens over omzetting toegankelijker te maken, en binnen de departementen een Europese cel te voorzien met duidelijke, coördinerende taken (dat is al het geval voor het departement leefmilieu).

Vlaams structureel overleg voor duurzame ontwikkeling

K. Bachus, H. Bruyninx, M. Poesen-Vandeputte · HIVA, K.U.Leuven, 2004

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

geïntegreerd overheidsbeleid en overkoepelend beleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-ante-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (AMINAL)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

In het zog van de aandacht voor duurzame ontwikkeling (DO) in de wereld, staat ook Vlaanderen voor de uitdaging om een slagkrachtig duurzaam ontwikkelingsbeleid te voeren. De vraag is hoe die Vlaamse DO er kan uitzien. Het onderzoek is opgebouwd rond vijf onderzoeksvragen:

- Wat zijn de huidige activiteiten van de Vlaamse overheid met betrekking tot DO?
- Hoe moet de toekomstige institutionalisering van DO op Vlaams niveau er uit zien?
- Is er behoefte aan een Vlaams decreet Duurzame Ontwikkeling?
- Heeft Vlaanderen behoefte aan een eigen Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling? Indien ja, welke vorm kan die aannemen en hoe dient die zich te verhouden tot een eventuele nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling?
- Welk soort (multistakeholder)participatie hoort bij een Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling?

Methode en criteria

Dit onderzoek maakt een ex-ante-evaluatie van een Vlaams beleid voor duurzame ontwikkeling. Er werd een analyse uitgevoerd van de huidige situatie en een evaluatie van de voorwaarden voor een efficiënt, slagkrachtig beleid voor duurzame ontwikkeling. Dat gebeurt door een documenten-analyse en interviews. Verder werd een comparatieve studie gemaakt met andere landen. Gevalsstudies over Canada, Duitsland, Nederland en de Belgische federale overheid onderbouwen de evaluatie. Op het einde van het onderzoek werden drie rondetafelgesprekken georganiseerd met betrokken beleidsmakers en stakeholders om bijkomende relevante informatie aan te leveren.

Het criterium is effectiviteit (hoe kan DO effectief worden op Vlaams niveau?). Aan de hand van de criteria politiek draagvlak, integratie en coördinatie reiken de auteurs scenario's aan om een effectief DO-beleid te voeren.

Vaststellingen

Horizontale beleidsintegratie is een van de kernelementen in een duurzaam ontwikkelingsbeleid. De ontwikkeling van een slagkrachtig DO-beleid moet daarom gestoeld zijn op dat principe. Een ander kernelement is de participatie van Vlaamse stakeholders via adviesraden of via netwerken. Belangrijke randvoorwaarden zijn beschikbare budgetten, actiebereidheid (DO moet meer zijn dan een mooi discours), langetermijnstrategie en politiek draagvlak. Uit documenten blijkt dat die voorwaarden niet allemaal voldaan zijn. Bovendien zorgen wisselende kabinetten voor een onstabiel klimaat voor DO. Om de horizontale integratie te waarborgen hoort DO thuis in een horizontaal departement. De belangrijkste reden daarvoor is dat het beleid aanvaard moet worden door alle departementen. Acties voor DO op initiatief van

een verticaal beleidsdomein kunnen op tegenkanting stuiten bij concurrerende beleidsdomeinen.

Aanbevelingen

- De auteurs stellen voor een Coördinatiefc Duurzame Ontwikkeling op te richten. Die coördinatiefc moet de andere beleidsdomeinen ondersteunen bij hun inspanningen met betrekking tot DO, die inspanningen beoordelen en verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement. Het interdepartementaal overleg moet worden gewaarborgd via een overlegcomité.
- Een Vlaams Kaderdecreet Duurzame Ontwikkeling wordt aangeraden mits niet alles strikt wordt vastgelegd, het decreet andere processen niet stillegt en de Kennis Wetsmatiging erover waakt dat het geen inhoudloos document

wordt. De auteurs pleiten ervoor om de 'portefeuille DO' niet toe te wijzen aan een minister van een verticaal beleidsdomein maar onder te brengen bij de minister-president.

- Er wordt gepleit voor een Strategie van Duurzame Ontwikkeling waarbij de nadruk ligt op het proces. Zo moeten alle beleidsdomeinen concrete actieprogramma's voorleggen aan de Coördinatiefc DO.
- Het betrekken van Vlaamse stakeholders kan gebeuren via een adviesraad. Een speciaal opgerichte adviesraad wordt niet aanbevolen. De bestaande adviesraden SERV en MiNa-Raad kunnen die adviesbevoegdheid krijgen op voorwaarde dat alle groepen betrokken worden.

MIRA-BE 2005

53

MILIEUBELEID 2003-2005 ONDERZOECHT

Vlaams milieubeleid steekt de grenzen over

K. Geeraerts, P. Bursens, P. Leroy · *Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, UA, 2004*

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie gaat over de manier waarop de Vlaamse milieuoeverheid omgaat met de internationale besluitvorming inzake milieu. De onderzoeksvraag is op welke manier (en in welke mate) Vlaanderen deelneemt aan de totstandkoming van het internationale milieubeleid. In eerste instantie worden de formele en informele actoren, instellingen en (communicatie)kanalen beschreven en geanalyseerd. Nadien volgt een beoordeling. Vragen die daarbij aan bod komen zijn: (1) welke route – invloedskanaal – neemt Vlaanderen naar de internationale fora; (2) hoe verloopt de coördinatie

binnen de Vlaamse overheid zelf; (3) welke invloed heeft Vlaanderen op het internationale gebeuren. De auteurs gaan na of er samenwerking en onderlinge afstemming is en hoe formeel dat alles wordt geregeld.

Methode en criteria

De auteurs maakten dit onderzoek aan de hand van interviews en documentenanalyses. Er werd ook een databank opgezet ter ondersteuning van het onderzoek en waarin alle milieuverdragen werden opgenomen.

Er wordt gebruik gemaakt van een strak analysekader, gebaseerd op internationale

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

internationaal beleid

SOORT BELEIDSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (Steunpunt Milieubeleidswetenschappen)

literatuur. Dat kader maakt het mogelijk de Vlaamse voorbereiding van en deelname aan het internationale milieubeleid te categoriseren: intrastatelijk versus extrastatelijk, coöperatief versus non-coöperatief, directe versus indirecte deelname en formele versus informele participatie. Het criterium dat bij de beoordeling van de analyse wordt gebruikt, is *interne efficiëntie* (van de processen) met als doel zo goed mogelijk in te spelen op het internationale beleid. Subcriteria zijn onder andere de mate van openheid, zorgvuldigheid, samenwerking, informatieverbreiding.

Vaststellingen

Samenvattend merken de auteurs op dat de Belgische institutionele organisatie zorgt voor een grote afhankelijkheid tussen gewestelijke en federale overheden. Dat leidt tot een coöperatieve ingesteldheid en respect voor de federale overheid. Een bijkomende verklaring daarvoor is dat tijdens de periode van het onderzoek de betrokken spelers dezelfde politieke kleur hadden. De positie van Vlaanderen en België als internationale onderhandelaar is niet slecht, maar komt onder druk te staan door een vaak gebrekkige implementatie van verdragen.

Aanbevelingen

De auteurs doen een belangrijk aantal aanbevelingen: belang van federale loyaliteit; het instellen van systematisch overleg over de beleidsdomeinen heen; de hervorming van het CCIM; het opzetten van een effectieve belangenbehartiging bij het Europees parlement ... Omdat de aanbevelingen uitgebreid worden beschreven, raden we aan het boek zelf ter hand te nemen voor een volledige opsomming met argumentatie door de auteurs.

De behandeling van milieuklachten door de Milieuinspectie: een efficiënt instrument voor de uitoefening van hoog toezicht?

A. Monsieurs · Faculteit Rechtsgeleerdheid, K.U.Leuven, 2004

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid en geïntegreerd overheidsbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

handhaving

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, proces- en product-evaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief (eindverhandeling)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze eindverhandeling onderzoekt het toezicht door de gemeenten en de milieuinspectie op de inrichtingen van klasse 2 en 3. Het onderzoek vertrekt van de vaststelling dat het toezicht op die inrichtingen gebrekkig verloopt en dat gemeenten – die verantwoordelijk zijn voor toezicht op die bedrijven – vaak niet handhavend optreden. De milieu-inspectie zou bovendien een te minimale invulling geven aan het hoog toezicht dat zij moet uitoefenen op de inrichtingen. Dat alles leidt ertoe dat er ten aanzien van een aantal hinderlijke inrichtingen van klasse 2 en 3 gewoon helemaal niet handhavend wordt opgetreden.

Het onderzoek analyseert:

- de oorzaken van het gebrekkig toezicht door de gemeenten en de knelpunten bij de milieu-inspectie bij de uitoefening van het hoog toezicht;

- een mogelijke oplossing vanuit het standpunt van de milieu-inspectie (nl. dat de klachtenbehandeling een efficiënt instrument kan zijn voor het hoog toezicht).

Methode en criteria

De gebruikte methodieken zijn participerende observatie en een vragenlijst voor gemeenten die peilt naar hun handhavingsproblemen. Door middel van het dossiersopvolgingssysteem wordt geanalyseerd of de milieu-inspectie een degelijke opvolging van de klachten kan garanderen.

De evaluatie gebeurt hoofdzakelijk aan de hand van de criteria efficiëntie, kennis en capaciteit.

Vaststellingen

De auteur stelt vast dat gemeenten enkel 'preventief' optreden bij de aanvraag voor een milieuvergunning. (De verklaring daarvoor ligt volgens het onderzoek bij het feit

dat handhaving een van de vele taken is.) Uit de bevraging bij de gemeenten blijken het omvangrijke takenpakket, het gebrek aan personeel en de complexiteit van de milieuwetgeving storende factoren te zijn om op een efficiënte manier toezicht uit te oefenen. Het gevolg is dat klachten waarvoor de gemeenten bevoegd zijn, afgeschoven worden naar de milieu-inspectie. De milieu-inspectie krijgt daardoor honderden klachten die niet tot haar prioriteiten behoren. De milieu-inspectie komt nu reeds personeel tekort voor het toezicht op de inrichtingen van klasse 1, laat staan dat het mensen over heeft om inrichtingen van

klasse 2 te controleren. Daardoor krijgen veel gemeenten geen aanmaning van de milieu-inspectie (die hoog toezicht moet uitoefenen op de gemeenten) en worden de betreffende inrichtingen van klasse 2 niet gecontroleerd.

Aanbevelingen

- Wil men de onzekerheid (gebrek aan ervaring, bijna geen handavingsopleiding, de omvang van het takenpakket, geen systematische planning ...) bij de gemeentelijke milieuambtenaren over de handhaving wegwerken, dan is het nodig een extra milieuambtenaar, enkel

bevoegd voor toezicht, aan te werven.

Deze persoon moet deskundig zijn, liefst met een onafhankelijk statuut.

- Ook bij de milieu-inspectie moet meer personeel worden ingezet om hoog toezicht te kunnen uitoefenen. Opvolging kan best gebeuren via een klachtenbehandelingssysteem met toegang voor gemeenten en milieu-inspectie. De gemeenten zouden beter door de milieu-inspectie begeleid dan bestraft worden, gezien het probleem van de gemeenten in de meerderheid van de gevallen geen onwil is, maar onmacht.

Pilootproject VLAREM toezicht Klein-Brabant, sector Transport

R. Segers • Uitgave Gemeente Puurs, 2004

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie is het verslag van een project dat werd geïnitieerd door het parket van de procureur des Konings. Het project kwam tot stand na een dubbele vaststelling: enerzijds namen bedrijven het niet nauw met de milieureglementering en anderzijds waren de gemeenten niet goed op de hoogte van wat er zich op hun grondgebied allemaal afspeelde. De auteur van het document vat samen hoe de gemeente(n) Puurs (en Bornem en Sint-Amands) gedurende 7 jaar, in samenwerking met het parket, de politie en de afdeling Milieu-Inspectie van AMINAL probeerde om bedrijven te regulariseren, te informeren en technisch bij te staan. Het document is de evaluatie van dat proces, met de klemtoon op de uiteindelijke resultaten ervan.

Methode en criteria

Via plaatsbezoeken, infovergaderingen en brieven wordt de doelgroep betrokken en wordt bijgehouden wat waar en wanneer gebeurd is.

De criteria voor de evaluatie van het project zijn 'kunnen' (gemeenten: administratieve opvolging; bedrijven: in orde brengen van de bedrijfsterreinen en toestellen), 'willen' (de houding van de bedrijven) en 'weten' (informeren van de bedrijven over VLAREM). Daarnaast komt ook de samenwerking tussen gemeenten, gerecht, politie en Vlaamse milieuoverheid aan bod.

Vaststellingen

- Een groot aantal bedrijven legt de aanvankelijke aanmaningsbrieven naast zich neer.
- De administratieve opvolging blijkt moeilijk: tijdens en na afloop van het project kwamen er nieuwe bedrijven bij

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

handhaving

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

op initiatief van het parket van de procureur des Konings

zonder vergunning, andere bedrijven bleken intussen gestopt of overgenomen (zonder melding aan de gemeente).

- Zelfcontrole blijkt aan de meeste betrokken bedrijven niet besteed. In 19 gevallen waren bedrijven er, na 7 jaar projectwerking, niet in geslaagd een volledige vergunning te verkrijgen voor al hun activiteiten. Op het vlak van opslag van brandstoffen en afvalstoffen deden veel bedrijven geen moeite, terwijl een kwart zelfs niet over een olie-afscheider beschikte (wat een van de oorspronkelijke oogpunten van het project was).
- Er blijken elementaire tekorten te zijn met risico's voor de exploitant zelf (brandgevaar, veiligheid) en voor het milieu (vooral inzake water en bodem). Indien er iets zou gebeuren, is de financiële weerslag mogelijk groot.

- Een aantal bedrijven beschikt niet over een aangepaste infrastructuur, en kan zonder verbouwing niet aan de VLAREM-voorwaarden voldoen. Andere hebben te maken met de problematiek van zonevreemdheid, hebben geen opvolger en beroepen zich daarop om niets te ondernemen.

Aanbevelingen

- Ondanks de geboden informatie en de welwillendheid van het parket en de toezichthoudende ambtenaren, gespreid over vele jaren, nemen bepaalde bedrijven de controles niet ernstig. *Strafrechtelijke vervolging is de enige optie*, zoniet wordt een dergelijk project eindeloos gerek. Het lijkt billijk om, behalve bij acute vervuiling of gevaar, bedrijven eerst een administratieve kans te geven, maar verdere opvolging mag geen blijvende belasting van de gemeentelijke diensten vormen.

- Exploitanten die het goed menen, verwachten *controle als positieve bevestiging van hun aanpak en investeringen*.
- Er moet worden gewerkt aan de houding van de exploitanten. De nodige informatie werd aangereikt, zeker aan de bedrijven van klasse 2. Toch doen bedrijven vaak niet de moeite om die te lezen of te begrijpen. De checklist is duidelijk en in eenvoudige taal opgesteld, zodat dat geen alibi kan zijn om niets te doen. De vraag stelt zich of het toekomstige systeem van 'integrale milieuvoorwaarden' met een dergelijke houding van de exploitanten een verbetering kan betekenen.
- Het gebruik van de checklist is handiger op het terrein dan het doornemen van de officiële VLAREM-teksten. *De ontwikkeling van die checklists lijkt een taak voor de hogere overheid, zodat overal op dezelfde wijze gecontroleerd wordt.*

Linking Innovation Policy and Sustainable Development in Flanders

P. Van Humbeeck, I. Dries, J. Larosse • IWT-Studies, 2004

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

geïntegreerd overheidsbeleid,
overkoepelend beleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-ante-evaluatie, proces- en planevaluatie

OPDRACHTGEVER

OESO en de Vlaamse overheid
(Departement Innovatie en Wetenschap)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Innovatiebeleid en beleid voor duurzame ontwikkeling zijn relatief nieuw. Het gaat om complexe, horizontale beleidsdomeinen, met een heterogene groep van betrokkenen. Het zijn beleidsdomeinen die nog maar weinig geïnstitutionaliseerd zijn. Deze publicatie analyseert hoe beleidsmakers op dit moment gebonden zijn aan een materiaal- en energie-intensieve industrie (met alle milieuproblemen van dien). De uitdaging is om dat systeem te innoveren en zo te komen tot een kennis-economie. Innovatiebeleid en duurzaam ontwikkelingsbeleid moeten daarbij hand

in hand gaan. De auteurs analyseren hoe dat kan en welke voorwaarden vervuld moeten worden.

Methode en criteria

Deze ex ante-evaluatie gaat in de eerste plaats na hoe het beleid voor duurzame ontwikkeling in Vlaanderen wordt georganiseerd. In de tweede plaats worden de verbanden tussen het innovatiebeleid en het beleid voor duurzame ontwikkeling geanalyseerd. Ten derde worden mogelijke scenario's bekeken voor een synergie tussen beide beleidsdomeinen. Dat alles gebeurt aan de hand van een documentanalyse.

Het criterium voor evaluatie van de proces is integratie tussen beide domeinen en integratie binnen de bestaande verticale beleidsdomeinen. Daarbij wordt gekeken naar coherentie in de beleidsdoelen, politiek draagvlak en transparantie.

Vaststellingen

- Er is nog geen geïntegreerd beleid voor duurzame ontwikkeling over alle beleidsdomeinen heen. Acties rond duurzame ontwikkeling zijn ad hoc en sectoraal ingekleurd.
- Milieubeleid, economisch beleid en technologische innovatie zijn nagenoeg

vreemden voor elkaar, ondanks de (economische en ecologische) voordelen die samenwerking en integratie met zich brengen. In de regeringsperiode van 1999-2004 werd gestart met het Milieu Innovatie Platform (MIP). Het Platform wil zorgen voor meer samenhang tussen innovatiebeleid, milieubeleid en energiebeleid.

Aanbevelingen

Om de coördinatie tussen innovatiebeleid en milieubeleid, met integratie van duurzame ontwikkeling, te waarborgen, moeten in de beleidsdomeinen acties worden

ondernomen. Het MIP kan zorgen voor de integratie van die initiatieven. Een belangrijke voorwaarde om te komen tot een innoverende economie en een innoverende milieubeleid is de politieke steun. Bovendien moeten de ministeries gemeenschappelijke doelstellingen delen.

De Europeanisering van Vlaamse ambtenaren, kabinetards en politici: opinie, expertise en aandacht

M. Baetens, P. Bursens • *Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen, K.U.Leuven, 2005*

Probleemstelling en onderzoeksvragen

De auteurs onderzochten hoe 'Europa' met de beleidscultuur van de kabinetsleden, ambtenaren en de parlementsleden is verweven. Het gaat dus om de Europeanisering van die cultuur, met de vraag of een Europees bewustzijn is in de bestuurspraktijk van

die beleidsactoren. De vraag is van belang omdat het enerzijds een correcte en tijdige implementatie van Europese regelgeving bevordert (downloading) en anderzijds de Vlaamse inbreng in het Europese proces optimaliseert (uploading).

Methode en criteria

Aan de hand van een grootschalige enquête bij kabinetsleden, ambtenaren en parlementsleden, wordt in dit onderzoek achtereenvolgens nagegaan welke Europees gerelateerde activiteiten ze uitoefenen, hoe goed ze Europa kennen, wat ze over Europa denken, of ze met Europa

bezig zijn en ten slotte hoe complex de besluitvorming met betrekking tot Europese materie is. Op basis van die gegevens en veldwerk bij de instellingen kon de 'Europeanisering' van de beleidsactoren (uit kabinet, ambtenarij en parlement) gemeten worden.

Om die elementen te evalueren spitsen de auteurs zich toe op vier beleidsdomeinen, waaronder 'leefmilieu'.

Evaluatiecriteria zijn kennis, interesse, integratie (van organisaties binnen en buiten het beleidsdomein), complexiteit, transparantie en capaciteit.

Vaststellingen

In grote lijnen stelde men het volgende vast met betrekking tot het beleidsdomein leefmilieu:

- De nadruk ligt sterk op beleidsvoorbereiding en de juridische omzetting van

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

internationaal beleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen)

Noot: zie ook publicatie 'Europeanisering van Vlaanderen: een doorlichting van de bestuurlijke structuren'

Europese regels, maar voor de toepassing (operationalisering) ervan is minder aandacht. De milieuadministratie is hier nog minder mee bezig dan de landbouwadministratie.

- De landbouwambtenaren overschrijden veel meer dan de milieuambtenaren hun eigen regio (waarschijnlijk omdat 'landbouw' pas sinds kort geregionaliseerd is). Nauwe banden met de Waalse collega's komen het Europese beleidsproces ten goede.
- Contacten zijn er vooral met de Europese Commissie en ook daar blijken milieuambtenaren minder contacten te hebben met commissieleden dan de landbouwambtenaren. In het algemeen zijn er (te) weinig contacten met Europese parlementsleden.

- Op een expertiseschaal (hoe goed kent men Europa?) scoren alle actoren net niet de helft op 10. De milieuambtenaren scoren significant lager op de schaal voor Europese expertise dan de landbouwambtenaren. Deze zijn bijvoorbeeld enthousiaster over bijkomende opleidingen.
- Er is redelijk wat steun voor Europa, maar dat neemt niet weg dat de ambtenaren en kabinetsleden (veel meer dan de parlementsleden) kritisch zijn. Er is ook veel aandacht voor Europa (bv. opvolging van dossiers met betrekking tot Europese regelgeving), behalve – paradoxaal genoeg – bij de parlementsleden.
- Een gemeenschappelijk Belgisch standpunt ligt heel moeilijk gezien de complexiteit van het Belgische institutionele

bestel. Ook dat speelt logischerwijze in het nadeel van België (en Vlaanderen).

Aanbevelingen

De auteurs geven heel wat aanbevelingen (een 30-tal bladzijden) gericht op het versterken van de Europese 'cultuur' (kennis, expertise, aandacht ...). Die Europeanisering verhoogt immers de wil en het vermogen om met sterke standpunten en een uitgewerkte strategie te participeren aan het Europese beleidsproces en om de regelgeving toe te passen. We raden aan het document zelf ter hand te nemen.

Carte blanche of korset? Evaluatie van de Samenwerkingsovereenkomst

K. Bachus

Zie hoofdstuk 4

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

geïntegreerd overheidsbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

onderbouwend instrument

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (AMINAL)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het lokale bestuursniveau heeft een belangrijke functie bij de aanpak van milieuproblemen. De Vlaamse overheid ondersteunt de gemeenten en provincies bij de uitbouw van een planmatig lokaal milieubeleid. Daarvoor gebruikt ze samenwerkingsovereenkomsten. Dit onderzoek analyseert of de implementatie van het instrument liep zoals voorzien. Deze tussentijdse evaluatie moest duidelijk maken op welke punten de Vlaamse overheid eventueel moet bijsturen.

Methode en criteria

De evaluatie kwam tot stand aan de hand van documentanalyse, interviews en

participerende observatie. Het criterium is de effectiviteit: niet het halen van de milieudoelen, maar het halen van de structurerende doelstellingen van de Samenwerkingsovereenkomst (bv. goede communicatie met de gemeenten, ondersteuning, planning, aantal deelnemende gemeenten).

Vaststellingen

- De deelname van de gemeenten aan deze Samenwerkingsovereenkomst is kleiner dan aan de vorige.
- De subsidies voor gemeenten zijn gekoppeld aan strenge voorwaarden. Dat levert soms problemen op voor gemeenten.

- Beide overheidsniveaus (Vlaams en lokaal) vinden van elkaar dat er te weinig voeling is met hun situatie.
- De gemeenten moeten rapporteren over hun realisaties. Die rapporten geven niet altijd een beeld van de situatie op het terrein.

Voor een volledig beeld van het onderzoek verwijzen we naar hoofdstuk 4 van dit rapport.

Aanbevelingen

Het onderzoek kwam tot stand op vraag van de Vlaamse overheid: de aanbevelingen zijn tot hen gericht. Er worden aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de relatie tussen het Vlaamse Gewest en de gemeenten. Zo moet het gewest meer aandacht besteden aan zwakkere gemeenten, meer en beter communiceren, en meer terreinbezoeken organiseren. Een internet-

forum is een andere interessante optie (o.a. om praktijkvoorbeelden bekend te maken). Verder moeten inspanningen worden gedaan om de milieudienst te verankeren in alle gemeenten.

Handhaving: de vergeten schakel in de milieubeleidscyclus?

T. De Bruyn, K. Bachus

Zie hoofdstuk 5

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze studie gaat in op handhaving. Handhaving is noodzakelijk om te verzekeren dat milieuregels worden nageleefd. Dit aspect wordt bij het maken van nieuwe regels vaak verwaarloosd. De onderzoekers kijken daarom *hoe de inachtneming van handhaving van bij het begin van het beleidsproces de uitvoering en de effectiviteit ervan kan beïnvloeden.*

Methode en criteria

Het onderzoek spitst zich toe op vier gevalsstudies: de lozing van huishoudelijk afvalwater, de selectieve inzameling van bedrijfsafvalstoffen, het onderhoud en nazicht van stookinstallaties en de integrale milieuvorwaarden. De auteurs gaan na of de beleidsmakers rekening hebben gehouden met elf criteria bij het opmaken van de regelgeving: het gaat om acceptatie van de doelgroep, kosten en baten bij niet-naleving, kennis en duidelijkheid van de regels, informele controlekansen, sanctiekansen, detectiekansen ... We verwijzen naar hoofdstuk 5 van dit rapport voor meer uitleg over de Tafel van elf.

Vaststellingen

De beleidsmakers hebben veel aandacht voor spontane naleving: via informatie en andere instrumenten probeert men de doelgroepen te betrekken bij het beleid en zo de spontane naleving te vergroten. Toch beseffen de beleidsmakers dat toezicht en controle belangrijk zijn. Men veronderstelt dat de klassieke controlesystemen daarvoor zullen zorgen. Paradoxaal genoeg meldt iedereen dat die klassieke controlesystemen veel knelpunten vertonen.

Aanbevelingen

De onderzoekers geven twee niveaus van aanbevelingen. De eerste soort zijn aanbevelingen voor beleidsvoorbereidende en beleidsformulerende administraties, de tweede soort zijn aanbevelingen voor de Vlaamse overheid in het algemeen met betrekking tot de organisatie van handhaving.

Wat de eerste soort betreft, wordt aanbevolen een 'handleiding' op te stellen met handhavingsopties en tips die een optimale

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen, themaoverschrijdend
(afval, klimaat, water)

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSinstrument

handhaving

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, planevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (VMM)

handhaving garanderen. Wat de tweede soort betreft, vragen de onderzoekers aandacht voor communicatie tussen parket en milieu-inspectie, waarin vooral duidelijkheid wordt geschapen over de redenen van seponering.

Het gevoerde beleid inzake duurzame ontwikkeling

P. Delbaere, P. Dresselaers, N. Gouzée · Federaal Planbureau, 2005

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

overkoepelend beleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

ondersteunend instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

wet

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie is een bijdrage aan de verbin-
tenis van de federale regering om jaar-
lijks het op federaal niveau gevoerde
beleid van duurzame ontwikkeling te eva-
lueren. Het document bestaat uit drie
delen: (1) een evaluatie van de inhoud van

de twee bestaande Plannen inzake
Duurzame Ontwikkeling (2000-2004 en
2004-2008); (2) een analyse en evaluatie
van de processen waarin de plannen tot
stand komen en uitgevoerd worden;
(3) een Strategie voor Duurzame
Ontwikkeling van andere beleidsniveaus
dan de Belgische federale overheid. Bij de
evaluatie van de inhoud van de plannen
wordt nagegaan welke (soort) maatregelen
werden uitgevoerd, uitgesteld, afgelast
enzovoort. Verder wordt gekeken naar de
onderlinge afstemming tussen de twee
plannen. Voor de evaluatie van het proces
wordt gebruik gemaakt van proces- en out-
putindicatoren (bv. gebruikte budgetten,
aantal vermeldingen in de media, aantal
reacties op het voorontwerp van het plan,
duidelijkheid van de plannen).

Methode en criteria

De verschillende maatregelen uit het plan
worden thematisch (armoede & gezond-
heid, energie ...) en volgens type instru-
ment (economisch, communicatief,
vrijwillig ...) ingedeeld. De processen
(en de deelnemers) worden beschreven en
geanalyseerd op basis van bestaande docu-
mentatie die door het Federaal Planbureau
wordt bijgehouden.

Criteria ter evaluatie zijn integratie
(onderlinge afstemming van de twee
plannen, onderlinge afstemming tussen de
sectoren die gespreid zijn over meer
ministeries, onderlinge afstemming tussen
federaal en regionaal niveau), participatie,
duidelijkheid van de teksten van de

plannen, zich houden aan de tijds-
planning ...

Vaststellingen

Sinds het eerste plan verscheen, zijn min-
stens 56 % van de maatregelen in de opera-
tionaliseringsfase, 20 % is in voorbereiding
en 32 % in uitvoering. Over de rest van de
maatregelen weet men niets omdat die
gegevens niet door de rapporteurs worden
bijgehouden. De twee federale plannen en
de sectorale beleidsplannen van de federa-
le overheid overlappen elkaar. Het tweede
Plan voor DO vermeldt dat, maar er wor-
den geen suggesties gegeven om de cohe-
rentie te verhogen.

Aanbevelingen

De auteurs formuleren vijf pistes voor ver-
betering:

- de monitoring voor de opvolging van het
Plan voor Duurzame Ontwikkeling kan
nog worden verbeterd;
- een Belgische vertegenwoordiging
garanderen op alle nationale en interna-
tionale beleidsniveaus;
- op lange termijn een doeltreffende
aaneenschakeling in de tijd garanderen
tussen de instrumenten voor duurzame
ontwikkeling;

- de integratie van het thematische en het sectorale beleid vergroten;
- de kennisbasis voor een beleid inzake duurzame ontwikkeling versterken;
- de federale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling moet de grote maatschappelijke groepen en de bevolking kunnen mobiliseren.

Environmental policy integration in Europe

European Environment Agency · Office for Official Publications of the European Communities, 2005

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie van het Europese Milieuagentschap evalueert hoe milieuaspecten geïntegreerd zijn in het beleid van de EU-lidstaten. Die integratie zorgt ervoor dat milieuproblemen pro-actief en systematisch worden aangepakt. Bovendien zorgt het voor continuïteit, symbiose en transparantie tussen beleidsdomeinen en beleidsniveaus. Finaal moet 'Integratie van milieubeleid' zorgen voor duurzame ontwikkeling.

Methode en criteria

De lidstaten informeerden het Europese Milieuagentschap aan de hand van een vragenlijst die peilde naar de mate van integratie van milieu en duurzame ontwikkeling in de administratie. Daarnaast analyseerden experts documenten uit alle lidstaten.

Vaststellingen

In het algemeen blijkt dat de overheden stappen hebben ondernomen voor de integratie van milieu ten behoeve van duurzame ontwikkeling, maar dat nog veel meer gedaan kan worden. Zo hebben de meeste lidstaten een Strategie voor Duurzame Ontwikkeling, maar is het onduidelijk of die echt geïmplementeerd wordt. Wat de institutionele ontwikkelingen betreft, bestaat in de meeste lidstaten een milieucel binnen elk ministerie. Onder

andere België heeft een interministeriële cel voor de implementatie van DO. De coördinatie tussen regio's, ministeries en beleidsniveaus lijkt zwak. Voor België wordt de samenwerking tussen het lokale niveau en het Vlaamse niveau (in de vorm van de Samenwerkingsovereenkomsten) wel als voorbeeld aangehaald. RIA's (reguleringsimpactanalyses) worden in 15 landen gebruikt (waaronder België). Er zijn echter indicaties dat die niet altijd van hoge kwaliteit zijn en slecht worden gebruikt.

Aanbevelingen

- Er moet een betere coördinatie komen tussen de ministeries en overheidsniveaus met betrekking tot milieu.
- Er moeten duidelijke doelstellingen voor duurzame ontwikkeling worden vastgelegd, die door een overkoepelend ministerie geïmplementeerd.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

algemeen

SOORT BELEID

geïntegreerd overheidsbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief

Sectorale uitvoeringsplannen in het Vlaamse afvalbeleid. Effectiviteitsanalyse van een planningsinstrument

J. Gysen, K. Bachus, H. Bruyninckx, L. Van Ootegem · Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, K.U.Leuven, 2003

Kenmerken

MILIEUTHEMA

afval

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

ondersteunend instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (Steunpunt
Milieubeleidswetenschappen)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie neemt het beleidsinstrument 'uitvoeringsplan' onder de loep, zoals dat in het afvalbeleid gebruikt wordt. Er wordt in de eerste plaats een analyse gemaakt van het instrument op zich (de functies van het instrument en of het voldoet aan de voorwaarden voor succes: de kritische succesfactoren). Daarnaast maken de auteurs een effectiviteitsanalyse van een bepaald uitvoeringsplan (het uitvoeringsplan organisch-biologisch afval). De effectiviteitsanalyse gaat na of er een relatie bestaat tussen de beleidsacties en de milieu-impact en of die relatie een oorzakelijk verband toont.

Vaststellingen

De beleidsacties hebben het aandeel organisch-biologisch afval niet vermindert. Ze hebben wel gezorgd voor maximale recuperatie van die afvalstoffen.

Methode en criteria

(1) Het instrument op zich wordt beoordeeld op kritische succesfactoren (voorwaarden die het succes van het instrument moeten bevorderen): goede communicatie, zekerheid scheppen en de draagvlakfunctie (de doelgroepen moeten betrokken worden en financiële stimuli zorgen voor aanvaarding).

(2) De effectiviteitsanalyse is gebaseerd op een door de auteurs ontwikkelde methode. Omdat het uiterst moeilijk is om het verband tussen het beleid en de milieutoestand te bewijzen, willen de onder-

zoekers de relatie(s) tussen beleidsacties en de gevolgen ervan in het milieu *stap voor stap* reconstrueren en de oorzaken en gevolgen van die relaties nagaan. Er worden dus *causale ketens* opgebouwd, beginnende bij een beleidsactie en idealiter eindigend bij het milieueffect. De onderzoekers reconstrueren de kettingen aan de hand van logische deductie, interviews met betrokkenen, beleidstheorie, output, outcome en milieu-indicatoren.

Aanbevelingen

De auteurs doen enkele aanbevelingen over het instrument zelf: er moet worden gesleuteld aan de voorbeeldfunctie; de overheid moet goed communiceren hoe de uitwerking van het plan verloopt en welke middelen voorzien zijn voor de uitvoering van het uitvoeringsplan. De auteurs stellen daarnaast voor om alle gegevens over output, outcome en impact bij te houden, zodat een evaluatie van het instrument beter mogelijk is.

Afvalpreventie-acties en maatregelen in middelbare scholen in Vlaanderen

OVAM · OVAM, 2003a

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze studie gaat enerzijds na hoe de schooldirecties hun beleid aanpassen aan de veranderende Vlaamse afvalwetgeving (peilen naar de outcome) en anderzijds wat het effect van een al dan niet gestructureerd milieubeleid op de afvalsituatie is

(peilen naar de milieu-effecten). De onderzoekers willen weten welke de randvoorwaarden zijn opdat een school met succes maatregelen voor afvalpreventie kan nemen. Men gaat dat na door de externe prikkels en de interne karakteristieken van de school zelf te bekijken. Wat de externe factoren betreft, wordt vooral gekeken naar het gemeentelijke beleid en de invloed ervan op het afvalbeleid van de scholen.

Methode en criteria

Via een enquête en een vragenlijst worden allerlei variabelen met elkaar vergeleken en in verband gebracht om de effectiviteit van de maatregelen te testen. Zo wordt de afvalhoeveelheid per fractie vergeleken met het type school (ASO, TSO, industriële school) en met de acties die de scholen ondernemen (bv. al dan niet brooddozen-actie).

Er worden veel criteria gebruikt ter evaluatie. Het voornaamste is de effectiviteit, met verklaringsfactoren bij communicatie en participatie (deelname van de leerlingen).

Vaststellingen

Binnen de school zelf valt op dat een milieuzorgsysteem (waar leerkrachten en leerlingen actief meewerken volgens een langetermijnvisie) een duidelijke invloed heeft op de afvalhoeveelheden. Communicatie is zeer belangrijk. Een concrete,

succesvolle maatregel is bijvoorbeeld een brooddozenactie in combinatie met een verbod op huishoud- en aluminiumfolie.

Aanbevelingen

We geven hier de drie voornaamste aanbevelingen:

- Financiële factoren: het toepassen van het principe 'de vervuiler betaalt' zet de scholen aan om meer maatregelen te nemen. Er heerst nog wel te weinig het bewustzijn dat men door afval te vermijden ook kan besparen op aankoop- en werkingskosten. Die boodschap zou op een duidelijke manier aan de directies moeten worden overgebracht.
- Externe factoren: de gemeenten kunnen impulsen geven, onder andere op vlak van communicatie. Uit de studie blijkt immers dat een actieve milieudienst met gerichte communicatie en actie gericht naar scholen stimulerend kan werken.
- Interne factoren: een goed uitgewerkt milieuzorgsysteem is zeer effectief: brooddozen verspreiden en glazen flessen met statiegeld zijn concrete, effectieve maatregelen. De deelname van leerlingen aan het uitwerken en invoeren van de acties is bepalend voor het succes.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

afval

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

sociaal-communicatief en direct instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief

De afvalstromen en het afvalbeleid in basisscholen in Vlaanderen

OVAM · OVAM, 2003b

Kenmerken

MILIEUTHEMA

afval

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

sociaal-communicatief en direct

instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze studie geeft een overzicht van de hoeveelheden afval per afvalfractie die een basisschool jaarlijks produceert. De gegevens vormen de basis om te achterhalen welke factoren (extern en intern) de grootte van de afvalberg bepalen. Men gaat na

hoe enkele concrete acties de afvalhoeveelheden al dan niet verminderen.

Methode en criteria

Er werd een vragenlijst rondgestuurd naar alle Vlaamse basisscholen (excl. de scholen gelegen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). De respons was representatief. Aan de hand van outputindicatoren konden uitspraken worden gedaan over de afvalhoeveelheden. De vergeleken criteria zijn analoog met die van het onderzoek van OVAM bij de middelbare scholen (zie hierboven).

Vaststellingen

Basisscholen verzamelen relatief meer groente- en fruitafval dan secundaire scholen, maar in het algemeen is er relatief weinig afval.

De interne factor die afval vermindert, is een goede milieuwerking die goed gepland is en continu werkt. Verder stelt men vast dat scholen die actief samenwerken met de gemeenten in lokale afvalacties zeer goede resultaten boeken. Opmerkelijk is trouwens dat er geen effect wordt waargenomen van al dan niet deelname aan het milieuconvenant door de gemeenten.

Wat de concrete maatregelen betreft, wordt vastgesteld dat het weren van drankautomaten en het plaatsen van een drinkwaterfontein niet veel effect heeft op het afvalaanbod. Wel veel effect heeft een echt verbod op specifieke verpakkingsmaterialen (bv. aluminium, drankkartons), vooral als er overleg met de ouders en leerlingen wordt gevoerd.

Aanbevelingen

We vermelden twee opvallende vaststellingen, die als aanbeveling kunnen worden beschouwd:

- De scholen hebben nood aan een actieve samenwerking met de gemeenten, waarbij de lokale ambtenaar concrete acties met hen uitwerkt. Sensibilisatie alleen volstaat niet;
- Het verbieden van bepaalde verpakkingen, in samenspraak met ouders en leerlingen, is het meest effectief. Het weren van een drankautomaat heeft geen significant effect.

Noot: zie 'Afvalpreventie-acties en maatregelen in middelbare scholen in Vlaanderen' (OVAM, 2003a)

Presti 4: bedrijvig in milieuzorg – het effect gemeten

A. Gommers

Zie hoofdstuk 6

Probleemstelling en onderzoeksvragen

De meeste bedrijven produceren bij hun activiteiten afval. Om die bedrijven te stimuleren maatregelen te nemen om minder afval, water en energie te gebruiken, zet de overheid instrumenten in. Een van die instrumenten is het Presti-programma.

Dit onderzoek gaat na wat het effect van het programma was op de bedrijven die eraan deelnamen.

Methode en criteria

Om de knelpunten te achterhalen die de verantwoordelijken voor het programma ervaren, werden diepte-interviews afgenomen. Om gegevens te verzamelen over de effecten van het programma werd een enquête afgenomen bij de deelnemende bedrijven. De bedrijven die niet meededen, werden bevraagd aan de hand van een gestratificeerde steekproef. Op basis van de enquête bij deelnemende bedrijven werden enkele bedrijven geselecteerd voor diepte-interviews. Het doel was om de effectiviteit van het programma na te gaan.

Vaststellingen

- Niet alle doelstellingen van het programma waren duidelijk.
- Er werd slechts een beperkt aantal bedrijven bereikt.
- De bereikte bedrijven staan positiever tegenover milieuzorg.
- De milieu-impact van de bereikte bedrijven verkleinde meer dan de niet-deelnemende bedrijven.
- De deelnemende bedrijven zijn tevreden over hun deelname.

Aanbevelingen

De projecten kunnen het best in fasen gebeuren. Bedrijven die al langer bezig zijn met milieuzorg kunnen dan onmiddellijk in een verdere fase instappen. Een systeem van 'peterbedrijven' is een mogelijkheid waarbij ervaren bedrijven andere bedrijven kunnen coachen.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

afval

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

sociaal-communicatief instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (OVAM)

Het driesporenmestbeleid: evaluatie en toekomstverkenning

M. Vervaeke L. Lauwers, S. Lenders, S. Overloop · *Centrum voor Landbouweconomie, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2004*

Kenmerken

MILIEUTHEMA

mest

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

ondersteunend instrument

SOORT EVALUATIE

ex-nuncevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het Vlaamse Gewest kampt met een mestoverschot. Dat leidt tot overmatige nutriëntenverliezen naar het milieu. Sinds 2000 tracht de overheid het probleem aan te pakken via een mestactieplan (*in casu* MAP2bis). Dat plan gaat uit van drie sporen of 'maatregelenpakketten' (aanpak aan de bron, oordeelkundige bemesting en mestverwerking). Voor die drie sporen zijn doelstellingen voorzien: de eerste twee maatregelen moeten bijdragen tot het wegwerken van 25 % van het mestoverschot en de mestverwerking moet instaan voor minstens 50 % ervan. De auteurs gaan na of de drie sporen 'scoren en sporen', met andere woorden, *hoe daadwerkelijk, effectief, zijn de beleidsinstrumenten ('scoren') en in hoeverre zijn ze coherent met elkaar ('sporen')?*

Methode en criteria

Deze zuivere productevaluatie kijkt naar de effecten op het terrein. Via een rekenmodel wordt de afzet op bedrijfsgeïmagineerde gronden, bij derden en de mestverwerking gesimuleerd, vertrekkende van individuele bedrijfsgegevens en de hoeveelheid afzetbare mest.

De criteria bij dit onderzoek zijn coherentie (tussen de maatregelenpakketten) en effectiviteit. Daarnaast maakt men ook een impliciete evaluatie van de doelstellingen en de betrouwbaarheid ervan (namelijk hoe de grootte van het mestoverschot correct moet worden geïnterpreteerd).

Vaststellingen

De auteurs gaan na of de mestoverschotten in Vlaanderen weg te werken zijn. Dat blijkt bijna het geval te zijn in 2003. Of het mestbeleid daarmee als effectief bestempeld kan worden, willen de auteurs daarmee niet gezegd hebben. Ze zijn namelijk kritisch over de juiste interpretatie van het mestoverschot. Zo blijkt een belangrijk deel van het mestoverschot door het beleid niet 'geïnternaliseerd' te zijn. De overheid neemt een deel van het mestoverschot niet in rekening, zodat afhankelijk van de interpretatie van de grootte van het mestoverschot, het beleid effectief of niet is. Een meer omvattende berekening van de nutriëntenverliezen toont dat het mestoverschot niet is weggewerkt. De auteurs gaan na of de huidige drie sporen die 'grotere' interpretatie van het mestoverschot effectief zullen kunnen aanpakken.

Aanbevelingen

De auteurs geven een aantal aanbevelingen, waaronder een pleidooi voor een efficiënte mineralenboekhouding.

Natuur, hoe kan dat? Onderzoek naar het maatschappelijke draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen: deelopdracht: methodiek voor de evaluatie van beleid inzake maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen

T. Leroy, I. Loots, P. Leroy · Faculteit Politieke en sociale wetenschappen, UA, 2004

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie maakt een ex-ante-evaluatie van draagvlakbeleid rond natuur. Een echt draagvlakbeleid bestaat nog niet en kan dus nog niet ex post geëvalueerd worden. Het onderzoek bestaat uit twee grote delen: een discoursanalyse (evaluatie van opvattingen, visies en wensen omtrent draagvlak) en een analyse van concrete natuurprojecten en de manier waarop draagvlak wordt opgebouwd.

Methode en criteria

Dit onderzoek kwam tot stand via een documentenanalyse en interviews. De discoursanalyse is gebruikt om de opvattingen over draagvlak te analyseren. Voor de analyse van de natuurprojecten werd een apart analysekader gehanteerd. Dit analysekader laat toe de projecten casus-overstijgend in te delen. Het kader betreft 3 vraagstukken: allocatiekwestie (hoeveel ruimte en/of middelen kan aan natuur worden gespendeerd?), locatie (welke plaats wordt aan natuur gegeven?) en de medegebruikswestie (functieverweving?). Het criterium van de evaluatie is 'duidelijkheid' bij de discoursanalyse (hoe wordt draagvlak gedefinieerd?) en 'toegankelijkheid voor betrokkenen', 'onderlinge afstemming met betrokkenen', 'aanvaarding door betrokkenen', bij de natuurprojecten.

Vaststellingen

- Draagvlakbeleid (systematisch en weloverwogen proces gericht op het laten toenemen van maatschappelijke steun voor het natuurbeleid) mag geen apart beleid zijn, maar moet deel uitmaken van het natuurbeleid. In beleidsdocumenten en standpunten van betrokken actoren zijn daarvan slechts fragmentarische elementen terug te vinden;
- Natuurbeleid kan niet zonder koppeling aan andere beleidsdomeinen. Dominantie van natuur kan leiden tot een afname van het draagvlak. Wanneer exclusieve natuur wenselijk is, zal dus extra zorg moeten worden besteed aan draagvlak;
- Een verkenning van de sociale context (betrokken actoren en hun verhoudingen) is belangrijk omdat de actoren vertrouwen krijgen in de initiatiefnemer en omdat een adequate draagvlakstrategie beter kan worden ontwikkeld.

Aanbevelingen

We verwijzen naar bovenstaande vaststellingen.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

natuur

SOORT BELEID

doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

niet van toepassing

SOORT EVALUATIE

ex-ante-evaluatie, planevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (AMINAL)

Noot: Het eerste luik van dit onderzoek is gepubliceerd als 'Onderzoek naar het draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen: deelopdracht: opstellen van een korf van indicatoren voor het meten van het maatschappelijke draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen' door M. De Zitter, T. Wymeersch, D. Bogaert, A. Cliquet en uitgegeven in Gent: Arteveldehogeschool en Universiteit Gent, 2003. Dit onderzoek is echter niet beleids-evaluatief, maar bedoeld voor de operationalisering van het draagvlakbeleid en meer bepaald de monitoring daarvan.

Verslag van de Commissie over de uitvoering van Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna

Europese Commissie · EC, COM(2003) 845, 2004

Kenmerken

MILIEUTHEMA

natuur

SOORT BELEID

gebiedsgericht beleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

ondersteunend instrument

SOORT EVALUATIE

ex-nuncevaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief (Europese Commissie)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie gaat na hoe de uitvoering van de Habitatrichtlijn vordert en of de implementatie effectief gebeurt. Er wordt gekeken naar de activiteiten op Europees niveau en op niveau van de lidstaten.

Methode en criteria

Men baseert zich voor de evaluatie van de implementatie op de rapportering van de lidstaten zelf. Voor de Europese activiteiten gebruiken de auteurs verslagen van de commissie. De paragrafen over de voorde-ningen van de lidstaten werden opgesteld door een of meerdere consultants. De nationale verslagen van de lidstaten wer-den geanalyseerd door gouvernementele en niet-gouvernementele deskundigen en ambtenaren van de Europese Commissie.

Het criterium is of en hoe de doelstellingen uit de Europese richtlijn worden uitgevoerd in de lidstaten.

Vaststellingen

- Sinds 1999 is er vooruitgang geboekt bij de selectie van gebieden, zoals dat door de Habitatrichtlijn wordt gevraagd. Toch ligt men achter op schema. De lijsten van België, met voorgestelde gebieden voor het Natura 2000-netwerk, zijn nog onvoldoende lang, al is er vooruitgang geboekt sinds 2002.
- Geen enkele lidstaat beschikt over informatie die aangeeft wat de gevolgen zijn van uitzonderingen op de strikte bescherming voor de betrokken soorten.

- De rapportering van de lidstaten zelf is weinig kritisch. Bovendien zijn de rapporten sterk verschillend waardoor de lidstaten vergelijken moeilijk is.

Aanbevelingen

De rapportage vanuit de lidstaten moet worden verbeterd. Er moeten methoden worden ontwikkeld die een diepgaandere evaluatie mogelijk maken. Zo moet de inbreng van het Europese Milieuagentschap worden vergroot.

Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen – cijfers voor het beleid

M. Dumortier, L. De Bruyn, M. Hens, J. Peymen, A. Schneiders, T. Van Daele, W. Van Reeth, G. Weyembergh en E. Kuijken · Instituut voor Natuurbehoud, 2005

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het Natuurrapport geeft een stand van zaken en een evaluatie van de natuur in Vlaanderen, geclusterd volgens thema's. Het is niet mogelijk om hier alle vaststellingen uit het levige rapport samen te vatten. Het rapport dient als ondersteuning van

het beleid. Aan de hand van indicatoren krijgt men een beeld van de toestand van de natuur. Daarnaast wordt telkens het beleid beschreven en in bepaalde gevallen geëvalueerd en worden kennis(leemten) aangegeven. Deel 6 van het rapport 'Bescherming en herstel' analyseert en evalueert expliciet het beleid en zijn instrumenten. Zo wordt ingegaan op:

- internationaal beleid;
- VEN/IVON;
- ruimtelijk beleid;
- terreinverwerving;
- natuurreervaten;
- bosreservaten;
- inrichtingsinstrumenten;
- natuurvergunning;
- waterbeleid;
- regionale landschappen;
- samenwerking met lokale overheden.

In deel 7 'Samenleving' komt het draagvlak voor de natuur aan bod alsook de natuur- en milieueducatie.

Methode en criteria

Het rapport bevat natuurindicatoren, outputindicatoren, procesindicatoren en outcome-indicatoren. Die indicatoren werden verzameld via monitoring, literatuuronderzoek en interviews. De effectiviteit van het beleid werd zo veel mogelijk nagegaan en indien het niet mogelijk was, werd de vooruitgang geëvalueerd.

Aanbevelingen

Omwillen van de verscheidenheid en de diversiteit van de behandelde beleids-thema's in het Natuurrapport 2005 is het niet mogelijk om alle aanbevelingen mee te geven. We raden aan het Natuurrapport zelf ter hand te nemen.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

natuur

SOORT BELEID

gebiedsgericht beleid, doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

juridische, economische en sociaal-communicatieve instrumenten

SOORT EVALUATIE

proces- en productevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid. De opmaak van het Natuurrapport is een decretale verplichting.

Financiële instrumenten voor natuur, bos en landschap

B. Kayaerts · MiNa-Raad, 2005

Kenmerken

MILIEUTHEMA

natuur

SOORT BELEID

gebiedsgericht beleid, doelgroepenbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

economisch instrument

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief (MiNa-Raad)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze publicatie brengt de financiële instrumenten voor de uitvoering van het natuurbeleid (in ruime zin: gericht op bossen, landschap, natuur en biodiversiteit) in kaart. Het evaluatieve gehalte van de studie komt vooral aan bod in de vraag naar optimali-

satie: de mate waarin het beleid aandacht heeft voor de diverse elementen die inspe- len op de effectiviteit van de instrumenten. Maar er zijn ook andere evaluatieaspecten in de studie (cf. infra). Eerst is een overzicht gemaakt van de doelstellingen van het beleid voor natuur. Zo bespreekt de auteur de strategische en operationele doelen. In het voorlaatste deel spitst de analyse zich toe op de vraag of het beleid aandacht heeft voor elementen die inspelen op de effectiviteit. Criterium is daarbij de samen- hang. Volgende evaluatievragen worden beantwoord:

- In welke mate heeft het beleid aandacht voor het uitwerken van duidelijke strate- gische doelstellingen met voldoende onderlinge samenhang?
- In welke mate is er bij de uitwerking van de financiële instrumenten aandacht voor het betrekken van alle relevante doelgroepen en het realiseren van meer samenhang tussen de doelgroepen? De analyse spitst zich toe op de betrokkenen bij het 'beheer'.
- In welke mate heeft het beleid aandacht voor de samenhang tussen de beschikba- re financiële instrumenten en de doel- stellingen? In welke mate is er aandacht

voor duidelijke en meetbare doelstel- lingen? De meeste instrumenten werden ingegeven als vorm van compensatie (bv. compensatie voor grondeigenaars voor de opname van hun gebieden in het VEN). De doelstellingen zijn zelden SMART geformuleerd.

- In welke mate is er bij de uitwerking van de financiële instrumenten aandacht voor de afstemming van het instrument op zijn ruimtelijk toepassingsgebied? Zijn de instrumenten voldoende gebied- specifiek gericht?
- In hoeverre kaderen de financiële instru- menten binnen een gebiedsvisie? Gaat er voldoende aandacht naar de huidige of toekomstige ruimtelijke bestemming? Is er aandacht voor continuïteit in het beheer?

Ten slotte bekijkt de studie de financiële stromen die gekoppeld zijn aan de instru- menten.

Methode en criteria

De studie bekijkt de doelstellingen, de doelgroepen en de instrumenten en kijkt of aan bepaalde voorwaarden voor het bereiken van de doelstellingen is voldaan. De gebruikte criteria zijn afstemming, SMART-gehalte van de doelen en de betrokkenheid van doelgroepen.

Vaststellingen

De doelen zijn sterk versnipperd over meer- dere beleidsdomeinen en de operationele doelen zijn niet altijd SMART geformuleerd. De onderzoeker beschrijft de doelgroepen,

gevolgd door een bespreking van de 57 financiële instrumenten, telkens ingedeeld per doelgroep en per doelstelling. Algemene vaststellingen daarbij zijn dat het vooral gaat om subsidies, dat die sterk verankerd zijn in de wetgeving en dat meer dan de helft van de instrumenten opval-

lend jong zijn. De auteur stelt vast dat de doelstellingen (binnen 'natuur', tussen 'natuur en landschap', tussen 'natuur en landbouw' ...) niet altijd goed op elkaar zijn afgestemd. Verder is er slechts uitzonderlijk aandacht voor samenwerking tussen de betrokkenen.

Aanbevelingen

In het voorwoord wordt gezegd dat de studie een bijdrage wil leveren aan het debat over de optimalisatie van de instrumenten voor de open ruimte. De vaststellingen zijn in dat opzicht ook aanbevelingen.

Gebiedsgericht natuurbeleid: operationalisering en uitvoering van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

A. Cliquet, G. Van Hoorick, J. Lambrecht, D. Bogaert

Zie hoofdstuk 2

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek evalueert de omzetting van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. Ook de maatregelen die voortvloeien uit de richtlijnen worden geanalyseerd. De onderzoeksvragen zijn:

- Welke zijn de concrete gebiedsgerichte verplichtingen voor Vlaanderen die voortvloeien uit de richtlijnen?
- Heeft Vlaanderen de richtlijnen correct omgezet?
- Welke instrumenten zijn voorzien en welke worden daadwerkelijk ingezet?
- Wat zijn mogelijke succes- en faalfactoren?

Methode en criteria

Dit onderzoek kwam tot stand via documentenanalyse. Het instrument natuurrichtplan werd geëvalueerd aan de hand van interviews.

Op de eerste plaats wordt nagegaan of de omzetting van de Europese richtlijnen is gebeurd. Per instrument dat voor het halen van de doelstellingen van de richtlijnen wordt ingezet, worden volgende analyse-

criteria gebruikt: legaliteit, concreetheid, coherentie en ambitieniveau. Waar mogelijk wordt ook naar effectiviteit gekeken.

Vaststellingen

- Als gevolg van het wijzigingsdecreet van 2002 zijn de gebiedsgerichte verplichtingen behoorlijk omgezet in de Vlaamse regelgeving. Er zijn wel nog enkele juridische knelpunten.
- In de beleidsplannen (o.a. MINA-plan) zijn er weinig specifieke doelstellingen opgenomen met betrekking tot specifieke beschermingszones.
- Reservaten blijken in het bijzonder geschikt voor de instandhouding van kritische soorten.
- Er is onvoldoende garantie voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen op gronden die niet in eigendom of beheer zijn van de overheid of terreinbeherende verenigingen.
- Het huidige (natuur)vergunningensysteem draagt niet voldoende bij tot een gedifferentieerd beleid zoals nodig is voor de speciale beschermingszones.

Kenmerken

MILIEUTHEMA

natuur

SOORT BELEID

gebiedsgericht beleid

SOORT BELEIDSinstrument

juridisch instrument

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, plan- en procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (VMM)

- De meest specifieke plannen voor de speciale beschermingszones zijn natuurrichtplannen. Het instellen ervan heeft veel vertraging opgelopen. Daardoor zal de doelstelling om tegen eind 2007 natuurrichtplannen opgesteld te hebben voor elk gebied gelegen in het VEN niet worden gehaald.

Aanbevelingen

Voor de bespreking van de aanbevelingen verwijzen we naar hoofdstuk 2.

- De instandhoudingsdoelstellingen moeten juridisch worden verankerd.
- Een systematisch juridisch kader voor beheers- en gedoogverplichtingen dient te worden opgebouwd.

- Natuurinrichting en reservaatvorming dienen de nodige financiële middelen te krijgen.
- Beheersovereenkomsten worden best selectief en gedifferentieerd toegepast.
- Alle ingrepen die een speciale beschermingszone nadelig kunnen beïnvloeden, zouden vergunningsplichtig moeten worden gemaakt.

Lokaal waterbeleid in de kering: tussentijdse evaluatie van de deelbekkenwerking

A. Crabbé

Zie hoofdstuk 3

Kenmerken

MILIEUTHEMA

water

SOORT BELEID

gebiedsgericht beleid, geïntegreerd overheidsbeleid

SOORT BELEIDSINSTRUMENT

juridisch instrument

SOORT EVALUATIE

ex-nunc-evaluatie, procesevaluatie

OPDRACHTGEVER

Vlaamse overheid (Steunpunt Milieubeleidswetenschappen)

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Deze studie gaat in op een recent initiatief in integraal waterbeleid. Gemeenten, provincies, polders en wateringën worden door het Vlaamse Gewest gestimuleerd om samen te werken aan ambitieuzer en meer samenhangend waterbeleid. Op schaal van 103 deelbekkens worden deelbekkenbeheerplannen ontwikkeld: waterbeleidsplannen die acties en maatregelen programmeren voor toekomstig waterbeleid. In dit onderzoek wordt een tussentijdse analyse en beoordeling gemaakt van de processen die moeten leiden tot de oplevering van deelbekkenbeheerplannen. Er wordt teruggeblikt naar wat totnogtoe is gerealiseerd (ex post) en er wordt vooruitgeblkt naar wat komen gaat (ex ante). De bedoeling van het onderzoek is kritische faal- en succesfactoren te benoemen die de ontwikkeling van deelbekkenbeleid positief of negatief (zullen) beïnvloeden.

Methode en criteria

Dit onderzoek is het resultaat van documentenanalyse, participerende observatie en interviews.

Bij de evaluatie ex post worden volgende beoordelingscriteria als uitgangspunt genomen: de mobiliserende kracht van het Vlaamse beleid voor de dynamisering van de deelbekkenwerking, de transparantie van dat Vlaamse beleid, de coördinatie van de deelbekkenwerking (door de provinciebesturen), de legitimiteit van de methodiek voor de planvorming, en maatschappelijke participatie in de beleidsplanning.

Bij de evaluatie ex ante gaat het over de tijdigheid in het opleveren van de lokale waterbeleidsplannen, de (on)duidelijkheid over het vervolg van het planningsproces, de kansen op verankering van de deelbekkenwerking, maatschappelijke participatie in het vervolg van de beleidsplanning, onderlinge afstemming tussen de deelbekkenwerking en de bekkenwerking, onderlinge afstemming met andere arrangementen in het waterbeleid en onderlinge afstemming met andere arrangementen buiten het waterbeleid.

Vaststellingen

- In alle Vlaamse deelbekkens werd het initiatief genomen voor een waterbeleidsplan op deelbekkenniveau.
- Alle initiatieven om provincies, gemeenten, polders en watering en aan te zetten tot deelbekkenwerking hebben geleid tot een wirwar van financieringskanalen en benamingen, wat de transparantie van het beleid niet ten goede komt.
- De coördinerende provinciebesturen zorgen voor een positieve dynamiek rond de deelbekkenwerking maar hun inzet wordt soms als te dominant ervaren.
- De meeste planningsprocessen in de 103

Vlaamse deelbekkens zullen tegen de voorziene planning medio 2005 niet afgerond zijn.

- Er bestaat onduidelijkheid over de wijze waarop de planvorming op deelbekkenniveau verder zal verlopen.
- Er zijn geen regels die beleid in de klassieke beleidsarrangementen (zoals waterlopenbeheer, waterzuivering en drinkwatervoorziening) afhankelijk stellen van de inhoud van de deelbekken- en bekkenbeheerplannen. Dit heeft mogelijk een negatieve impact op de uitvoering van de te programmeren beleidsacties.

- De onderlinge afstemming tussen deelbekkenbeheerplanning en ander beleid (o.a. natuurbeleid, ruimtelijke ordening) is niet vanzelfsprekend.

Aanbevelingen

Het onderzoek geeft drie aanbevelingen, drie strategische doelstellingen:

- iedereen overtuigen van de meerwaarde van samenwerking;
- werken aan onderlinge afstemming;
- optimaliseren van het beleidskader van de deelbekkenwerking.

MIRA-BE 2005

73

MILIEUBELEID 2003-2005 ONDERZOECHT

Gewestelijke subsidiëring van gemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur in Europees kader

Rekenhof · Vlaams Parlement, Stuk 37 (2004-2005) Nr. 1, 2005

Probleemstelling en onderzoeksvragen

In deze publicatie evalueert het Rekenhof hoe Vlaanderen de verplichting om het afvalwater te zuiveren organiseert (een verplichting die volgt uit de Europese richtlijn stedelijk afvalwater). Voor de evaluatie is gekeken naar de taakverdeling (gemeenten, NV Aquafin en de gewestelijke overheid, *in casu* VMM), de financieringskanalen, de subsidiëregulering en de KWZI's. De centrale vraag is *hoe het Vlaamse Gewest zijn Europese verplichtingen nakomt*.

Methode en criteria

Het Rekenhof heeft de regelgeving en de parlementaire documenten onderzocht en interviews afgenomen bij de betrokkenen. Verder heeft het een aantal dossiers van de vastleggingsjaren 2000-2003 nagezien bij de afdeling water en het MiNa-fonds. De

selectie van die dossiers gebeurde op basis van indicaties van onregelmatigheden.

De criteria die het Rekenhof gebruikt voor zijn evaluaties zijn doelmatigheid (efficiëntie), wettelijkheid, zuinigheid en doeltreffendheid (effectiviteit)

Vaststellingen

Het Rekenhof heeft geconcludeerd dat het Vlaamse Gewest zijn Europese verplichtingen maar laatijdig kan nakomen: het gewest verwacht nog zware investeringen van de gemeenten voor de aanleg van riolen. Die inspanningen worden bemoeilijkt door een factoren zoals de onduidelijke taakverdeling tussen het Vlaamse Gewest en de gemeenten, een gebrekkige en verouderde planning, de gemeentelijke autonomie die gewestelijke sturing ondermijnt en weinig optimale subsidiestelsels.

Kenmerken**MILIEUTHEMA**

(afval)water

SOORT BELEID

geïntegreerd overheidsbeleid

SOORT BELEIDSinstrument

economisch instrument (subsidies)

SOORT EVALUATIE

ex-postevaluatie, productevaluatie

OPDRACHTGEVER

eigen initiatief (het Rekenhof heeft de opdracht op eigen initiatief of op vraag van de parlementen doelmatigheidsanalyses maken.)

Aanbevelingen

Het Rekenhof geeft 10 aanbevelingen:

- Het gewest moet de lopende inspanningen rond taakverdeling (gemeentelijk versus bovengemeentelijk) en planning voortzetten. De zonering en masterplanning moeten zo snel mogelijk duidelijk maken waar collectieve of individuele afvalwaterzuivering moet komen en welke werken daar nog voor vereist zijn.
- Het gewest moet een nauwkeurig beeld verwerven van alle geplande rioleringswerken, niet alleen van die die het subsidieert. Dat moet een meer gecoördineerde planning en uitvoering van de rioleringswerken toestaan.
- Voor niet via het MiNa-fonds gesubsidieerde werken moet het gewest zich, op basis van een controlesysteem, kunnen verzetten tegen voorgenomen rioleringswerken die niet passen in zijn visie of niet voldoen aan de technische vereisten.
- De begroting en de bijhorende begrotingsdocumenten dienen het Vlaams Parlement duidelijker te informeren over de beschikbare kredieten voor de subsidiëring van gemeentelijke rioleringswerken.
- Het volume van de RIO-subsidieprogramma's moet overeenstemmen met de beschikbare kredieten, zoals het decreet dat vereist. Als toch een tekort aan vastleggingskredieten dreigt, moet het gewest ingrijpen.
- De huidige subsidieregelgeving legt de gemeenten bij gecombineerde werken verplichtingen op die moeilijk haalbaar zijn omdat ze afhankelijk zijn van andere instanties. Aangezien de gecombineerde werken een aanzienlijk deel van de subsidieprogramma's uitmaken, dient het gewest een wijziging van de regelgeving te overwegen.
- Wanneer het gewest het subsidieprogramma opstelt, moet het de financiële implicaties kennen. Als een project pas in het programma zou komen ná goedkeuring van het voorontwerp, dan zou het gewest de kostendoelmatigheid ervan nauwkeuriger kunnen inschatten.
- Het gewest dient duidelijker aan te geven welke projecten het zal subsidiëren en waarom. In elk geval moet de kostendoelmatigheid van een project een belangrijk criterium vormen.
- De gemeenten moeten verantwoording afleggen over de ontvangen subsidies, zodat het gewest een juist beeld krijgt van de uitgevoerde werken. Als een gemeente geen gepaste verantwoording aflegt, in het bijzonder als zij na ontvangst van een voorschot geen saldo met bijhorende verantwoording aanvraagt, dan moet het gewest het niet-verantwoorde deel van de ontvangen subsidie terugvorderen. Het kan in dergelijke gevallen ook voorschotten weigeren voor soortgelijke projecten van dezelfde gemeente.
- Het gewest moet alle wettelijke en reglementaire bepalingen van de RIO-subsidies naleven, inclusief de verplichting dat de Vlaamse Regering het subsidieprogramma vaststelt (en niet de Vlaamse minister van Leefmilieu) en dat de ambtelijke commissie betrokken wordt bij de opstelling ervan.

Bijlage: Referentielijst van de inventaris 2003-2005

De referenties van de 24 publicaties uit de inventaris volgen hieronder:

Bachus K., Bruyninckx H. & Poesen-Vandeputte M. (2004) Vlaams structureel overleg voor duurzame ontwikkeling, HIVA, K.U.Leuven, Leuven.

Bachus K., Vandeputte M., Sepelie R., Vangeebergen B., Deraedt B., Mazijn B. & Van Assche J. (2004) Evaluatie van de Samenwerkingsovereenkomst, HIVA, Leuven.

Baetens M. & Bursens P. (2005) De Europeanisering van Vlaamse ambtenaren, kabinetards en politici: opinie, expertise en aandacht, Steunpunt Bestuurlijke Organisatie, Leuven.

Cliquet A., Van Hoorick G., Lambrecht J. & Bogaert D. (2005) Gebiedsgericht natuurbeleid: operationalisering en uitvoering van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Onderzoeksrapport MIRA-BE 2005, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst.

Crabbé A. & Leroy P. (2004) Op weg naar vernieuwd lokaal waterbeleid. Tussentijdse analyse en beoordeling van de ontwikkeling van waterbeheerplannen op deelbekeniveau, Universiteit Antwerpen, Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, Antwerpen.

De Bruyn T. & Bachus K. (2005) Handhaving: de vergeten schakel in de milieubeleidscyclus? Onderzoeksrapport MIRA-BE 2005, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst.

Delbaere P., Dresselaers P. & Gouzée N. (2005) Het gevoerde beleid inzake duurzame

ontwikkeling, Federaal Planbureau, Brussel.

Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T., Van Reeth W., Weyembergh G. & Kuijken E. (red.) (2005) Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 24, Brussel.

European Environment Agency (2005) Environmental policy integration in Europe, Office for the Official Publications of the European Communities, Luxemburg.

Europese Commissie (2004) Verslag van de Commissie over de uitvoering van Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, COM 845, Brussel.

Geeraerts K., Bursens P. & Leroy P. (2004) Vlaams milieubeleid steekt de grenzen over, Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, Antwerpen.

Gommers A. & Fernagut M. & Couderé K. (2003) Effectmeting Presti 4. Resource Analysis, OVAM, Mechelen.

Gysen J., Bachus K., Bruyninckx H. & Van Ootegem L. (2003) Sectorale uitvoeringsplannen in het Vlaamse afvalbeleid. Effectiviteitsanalyse van een planningsinstrument, Steunpunt Milieubeleidswetenschappen, Leuven.

Heyerick A. (2003) Studie ter voorbereiding van de evaluatie van het federaal

milieugericht productbeleid - eindrapport, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, Gent.

Kayaerts B. (2005) Financiële instrumenten voor natuur, bos en landschap, MiNa-Raad, Brussel.

Leroy T., Loots I. & Leroy P. (2004) Natuur, hoe kan dat? Onderzoek naar het maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen, deelopdracht: methodiek voor de evaluatie van beleid inzake maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud in Vlaanderen, Universiteit Antwerpen, Antwerpen.

Monsieurs A. (2004) De behandeling van milieuklachten door de Milieu-inspectie: een efficiënt instrument voor de uitoefening van hoog toezicht?, Faculteit Rechtsgeleerdheid, K.U.Leuven, Leuven.

OVAM (2003a) Afvalpreventie acties en maatregelen in middelbare scholen in Vlaanderen, OVAM, Mechelen.

OVAM (2003b) De afvalstromen en het afvalbeleid in basisscholen in Vlaanderen, OVAM, Mechelen.

Rekenhof (2005) Gewestelijke subsidiëring van gemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur in Europees kader, Publicaties Vlaams Parlement, Brussel.

Segers R. (2004) Pilootproject Vlarex toezicht Klein Brabant, sector Transport, Uitgave gemeente Puurs, Puurs.

Van Humbeeck P., Dries I. & Larosse J.
(2004) Linking Innovation Policy and Sustainable Development in Flanders, IWT-studies, Brussel.

Van Reybroeck E. & Bursens P. (2003)
Europeanisering van Vlaanderen: een doorlichting van de bestuurlijke structuren, Steunpunt Bestuurlijke Organisatie, Leuven.

Vervaeke M., Lauwers L., Lenders S. & Overloop S. (2004) Het drie-sporen-mest-beleid: evaluatie en toekomstverkenning, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

REFERENTIES

Bouckaert G. (1992) Beleid en productiviteit. In: Depré R. & Van Beylen A. (red.), Handboek beleidsvoering overheid (versie november 1992), Samson, Alphen aan den Rijn, 3-20.

MINA-plan 3 (2003) Milieubeleidsplan 2003-2007, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel.

MIRA-BE 2003: Van Steertegem M. (red.) (2003) MIRA-BE 2003: Milieu- en natuurrapport Vlaanderen: beleidsevaluatie, Vlaamse Milieumaatschappij, Erembodegem.

Swedish Environmental Protection Agency (2004) 21 evaluations - what do they teach us? Naturvårdsverket, Stockholm. (<http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln/pdf/620-5425-2.pdf>).

LECTOREN

Kris Bachus, HIVA, K.U.Leuven

Jo Baele, Rekenhof

Bart De Peuter, Instituut voor de Overheid, K.U.Leuven

Peter De Smedt, APS, Departement AZF

Joris De Smedt, Instituut voor de Overheid, K.U.Leuven

Isabel Dobbelaere, WES Onderzoek & Advies

Lydia Putseys, OVAM

Paul Schreurs, IWT

Karl Van Biervliet, Ecolas nv

Philippe Van De Velde, OVAM

Marc Van Dyck, Resource Analysis nv

Dirk Van Gijseghe, Afdeling Monitoring en Studie, ALT

Peter Van Humbeeck, Studiedienst, SERV

Joke Vandenabeele, STEM, UA

Pieter Verbeek, Secretariaat, MiNa-Raad

Rudi Verheyen, Departement Biologie, UA